

Univerzita Palackého v Olomouci  
Právnická fakulta



Bc. Dalibor Kusina

**Projevy mezinárodněprávní subjektivity EU před tzv.  
Lisabonskou smlouvou a po ní**

Diplomová práce

Olomouc 2013

*„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Projevy mezinárodněprávní subjektivity EU před tzv. Lisabonskou smlouvou a po ní“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje“.*

V Olomouci dne 24. června 2013.

.....

Na tomto místě bych chtěl poděkovat Mgr. Pavlu Burešovi, Ph.D., DEA za odborné vedení diplomové práce a poskytnutí velmi cenných rad a připomínek. Zároveň bych chtěl poděkovat svým rodičům a blízkým přátelům za veškerou projevenou podporu během mého studia.

# OBSAH

<b>SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....</b>	<b>6</b>
<b>ÚVOD .....</b>	<b>7</b>
<b>1. Mezinárodní organizace a právní subjektivita .....</b>	<b>11</b>
1.1 Mezinárodní organizace.....	11
1.1.1 Definice a vymezení mezinárodních organizací .....	11
1.1.2 Klasifikace a typologie mezinárodních organizací.....	14
1.1.3 Funkce a kompetence mezinárodních organizací.....	15
1.2 Právní subjektivita.....	16
1.2.1 Pojem a vymezení právní subjektivity .....	17
1.2.2 Dělení právní subjektivity .....	19
1.2.3 Projevy právní subjektivity.....	20
1.3 Právní subjektivita mezinárodních organizací.....	20
1.3.1 Vymezení právní subjektivity mezinárodních organizací .....	21
1.3.2 Podmínky právní subjektivity mezinárodní organizace.....	23
<b>2. Mezinárodněprávní subjektivita Společenství a EU .....</b>	<b>26</b>
2.1 EU jako mezinárodní organizace <i>sui generis</i> .....	26
2.2 Mezinárodněprávní subjektivita Společenství a EU před přijetím Lisabonské smlouvy	28
2.2.1 Mezinárodněprávní subjektivita Společenství .....	28
2.2.2 Mezinárodněprávní subjektivita EU .....	31
2.3 Vývoj právní subjektivity EU po přijetí Maastrichtské smlouvy .....	37
2.4 Mezinárodněprávní subjektivita EU po přijetí Lisabonské smlouvy .....	39
<b>3. Projevy mezinárodněprávní subjektivity ES/EU .....</b>	<b>42</b>
3.1 Právo diplomacie a legace .....	42
3.1.1 Pasivní legace.....	43
3.1.2 Aktivní legace.....	44
3.1.3 Evropská služba pro vnější činnost .....	46
3.2 Jednostranná opatření .....	48
3.2.1 Hospodářské sankce.....	50
3.3 Mezinárodněprávní odpovědnost.....	52
3.4 Výsady a imunity .....	54
<b>4. Uzavírání vnějších smluv ES/EU jako projev mezinárodněprávní subjektivity .....</b>	<b>57</b>
4.1 Uzavírání vnějších smluv ES/EU před přijetím tzv. Lisabonské smlouvy .....	57
4.1.1 Komunitární vnější smlouvy .....	58

4.1.1.1 Právní základ uzavírání vnějších smluv ES/EU .....	59
4.1.1.2 Obecný postup uzavírání vnějších smluv ES/EU .....	59
4.1.2 Vnější smlouvy v bývalém druhém a třetím pilíři .....	61
4.1.3 Pravomoc EU uzavírat mezinárodní smlouvy .....	63
4.2 Uzavírání vnějších smluv EU po přijetí tzv. Lisabonské smlouvy .....	65
4.2.1 Právní základ uzavírání vnějších smluv EU .....	66
4.2.2 Obecný postup uzavírání vnějších smluv EU .....	67
4.2.3 Specifika uzavírání vnějších smluv EU v oblasti SZBP a PJSVT .....	69
4.3 Srovnání a změny uzavírání vnějších smluv ES/EU před a po přijetí tzv. Lisabonské smlouvy .....	70
<b>ZÁVĚR.....</b>	<b>72</b>
<b>SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ .....</b>	<b>75</b>
PRAMENY .....	75
Tištěné.....	75
Elektronické .....	75
Internetové zdroje .....	75
LITERATURA.....	76
<b>ABSTRAKT .....</b>	<b>79</b>
<b>ABSTRACT .....</b>	<b>80</b>
<b>ANOTACE .....</b>	<b>81</b>

## SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ACP	státy Afriky, Karibiku a Tichomoří
EFTA	Evropské sdružení volného obchodu
EHS	Evropské hospodářské společenství
EP	Evropský parlament
ES	Evropské společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ESVČ	Evropská služba pro vnější činnost
EU	Evropská unie
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu
MSD	Mezinárodní soudní dvůr
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
PJSVT	Policejní a justiční spolupráce ve věcech trestních
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
SESAE	Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii
SESUO	Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
UNESCO	Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu
WTO	Světová obchodní organizace

## ÚVOD

Evropská unie (EU) byla po dlouhou dobu vystavena otázkám, zdali je mezinárodní organizací podle mezinárodního práva veřejného a zdali je nadána mezinárodněprávní subjektivitou. Zřizovací smlouvy totiž explicitně přiznaly mezinárodněprávní subjektivitu podle mezinárodního a vnitrostátního práva členských států pouze Evropským společenstvím (Evropskému hospodářskému společenství (EHS), které bylo Maastrichtskou smlouvou přejmenováno na Evropské společenství (ES); Evropskému společenství pro atomovou energii (EURATOM) a Evropskému společenství uhlí a oceli (ESUO). EU jako celek postrádala výslovné přiznání mezinárodněprávní subjektivity jak v mezinárodním právu, tak v právu vnitrostátním a komunitárním. Z nedostatku přiznání mezinárodněprávní subjektivity plynula pro EU řada nepříjemných důsledků. Oprávnění a povinnosti z mezinárodního práva mohly být adresovány pouze ES, popřípadě členských státům, ne však EU; EU neměla způsobilost konat právní úkony podle mezinárodního práva jako např. uzavírat mezinárodní smlouvy nebo jednostranné právní akty; EU nemohla být účastníkem soudního řízení, jelikož neměla aktivní a pasivní procesní legitimaci atd. Tzv. pilířová struktura EU způsobila složité vnímání Unie vnějším světem, kdy existovala zřejmá nerovnováha mezi prvním pilířem, kde hlavní roli hrálo ES s právní subjektivitou, a mezivládním druhým a třetím pilířem. Celou situaci vyřešila až Lisabonská smlouva pozměňující smlouvu o Evropské unii a smlouvu o založení Evropské unie (tzv. Lisabonská smlouva), která vstoupila v platnost 1. prosince 2009. Podle Lisabonské smlouvy se EU stala nástupkyní ES a v čl. 47 Smlouvy o EU ji explicitně přiznává mezinárodněprávní subjektivitu. A právě sledování proměn projevů mezinárodněprávní subjektivity ES a EU před přijetím Lisabonské smlouvy a po ní je tématem této diplomové práce.

Primárním cílem práce je komparativní metodou porovnat projevy mezinárodněprávní subjektivity ES a EU před přijetím tzv. Lisabonské smlouvy a po ní. Práce v tomto ohledu bude zaměřena na obsah mezinárodněprávní subjektivity, který se formálně ustálil v mezinárodním právu veřejném. Konkrétně se jedná o právo diplomacie a legace, jednostranná opatření, uzavírání mezinárodních smluv, mezinárodněprávní odpovědnost a výsady a imunity.

Sekundárním cílem práce je pomocí analyticko-deskriptivní metody ověřit, zdali můžeme mezinárodněprávní subjektivitu EU před přijetím Lisabonské smlouvy

implicitně dovodit. Jak bylo uvedeno výše, explicitně mezinárodněprávní subjektivita EU přiznána nebyla a jelikož byla pravomoc Evropského soudního dvora (ESD) v bývalém druhém a třetím pilíři velmi omezena, můžeme její existenci dovodit pouze nepřímo, implicitně. K tomuto ověření dojde na základě konstitutivního a deklaratorního aspektu a tří podmínek, které se objevily v judikatuře Mezinárodního soudního dvora (MSD), potřebné k získání mezinárodněprávní subjektivity.

Posledním cílem práce je opět pomocí analyticko-deskriptivní metody ověřit hypotézu, zdali EU měla způsobilost k uzavírání mezinárodních smluv. V období před přijetím Lisabonské smlouvy byla pravomoc EU k uzavírání mezinárodních smluv velmi pochybná, přesto však uzavřela s třetími státy a mezinárodními organizacemi řadu mezinárodních dohod. Většina těchto smluv má v praxi zavazovat členské státy a zde se nabízí otázka, zda EU vůbec mohla zavazovat mezinárodní smlouvou členské státy.

V práci jsou ověřovány následující dvě hypotézy: *1. Mezinárodněprávní subjektivitu EU před přijetím Lisabonské smlouvy lze implicitně dovodit a 2. EU měla způsobilost k uzavírání mezinárodních smluv.* Bude rovněž odpovězena výzkumná otázka, do jaké míry došlo přijetím Lisabonské smlouvy ke zjednodušení a zpřehlednění jednotlivých projevů mezinárodněprávní subjektivity EU.

Celá práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. První kapitola je ryze teoretická a deskriptivní zabývající se mezinárodními organizacemi a právní subjektivitou. V úvodu kapitoly je přiblížen pojem mezinárodní organizace, kdy ani nejširší definice mezinárodní organizace nemůže být naprosto přesná a v některých případech může být dokonce zavádějící. Následuje kategorizace mezinárodních organizací podle několika klasifikačních kritérií a jsou představeny funkce a kompetence, které tyto organizace mohou plnit. Přiblížen musí být i samotný pojem a rozdělení právní subjektivity, jelikož v nauce mezinárodního práva dodnes neexistuje obecná teorie právní subjektivity. Závěrečná část kapitoly se věnuje mezinárodněprávní subjektivitě mezinárodních organizací, a jelikož mezinárodní právo samo o sobě výslovně nestanovuje pravidla pro získání mezinárodněprávní subjektivity a neupřesňuje její rysy, jsou představeny tři prvky, jejichž naplněním judikatura MSD přiznává mezinárodním organizacím v mezinárodním právu právní subjektivitu.

Druhá kapitola se věnuje mezinárodněprávní subjektivitě Společenství a EU před přijetím Lisabonské smlouvy a po ní. Nejprve je však věnována pozornost EU



jako mezinárodní organizaci s výraznými supranacionálními prvky, organizaci *sui generis*. EU totiž vykazuje takové znaky, pro které nenajdeme v mezinárodním měřítku žádnou analogii či adekvátní srovnání. Poté už je pozornost zaměřena na mezinárodněprávní subjektivitu Společenství a EU před přijetím Lisabonské smlouvy. Zatímco mezinárodněprávní subjektivita u Společenství nebyla zpochybňována, existence mezinárodněprávní subjektivity EU byla navýsost sporná. Analyticko-deskriptivní metodou je pomocí konstitutivního a deklaratorního aspektu a tří podmínek odvozených z judikatury MSD, kterými jsou mezinárodněprávní základ, odlišné postavení od svých členů a uznání mezinárodním společenstvím, zkoumáno, zdali lze implicitně dovést mezinárodněprávní subjektivitu EU. V poslední části kapitoly je nastíněn vývoj právní subjektivity EU po přijetí Maastrichtské smlouvy, který vedl až k přijetí Lisabonské smlouvy, jenž EU přiznala mezinárodněprávní subjektivitu v čl. 47 Smlouvy o EU.

Třetí kapitola se věnuje samotným projevům mezinárodněprávní subjektivity ES a EU před přijetím Lisabonské smlouvy a po ní. Konkrétně se jedná o čtyři projevy mezinárodněprávní subjektivity, které se formálně ustálily v mezinárodním právu veřejném. Jedná se o právo diplomacie a legace, jednostranná opatření, mezinárodněprávní odpovědnost a výsady a imunity. Řadí se zde i projev uzavírání mezinárodních smluv, nicméně kvůli rozsáhlosti a komplikovanosti je tomuto projevu věnována samostatná kapitola. Pomocí analyticko-deskriptivní a komparativní metody jsou srovnány jednotlivé projevy mezinárodněprávní subjektivity, nicméně není možné zahrnout všechny změny, které Lisabonská smlouva přináší. Důraz je proto kladen na nejpodstatnější a nejvýraznější proměny těchto projevů. Samotné srovnání může být navíc v určitých fázích velmi komplikované, jelikož zatímco v minulosti hrálo v tomto ohledu podstatnou roli ES, po přijetí Lisabonské smlouvy je to EU jako jeden celek.

Poslední, čtvrtá kapitola přibližuje problematiku uzavírání mezinárodních smluv jako projev mezinárodněprávní subjektivity ES a EU. Uzavírání mezinárodních smluv v rámci vnějších vztahů ES a EU patří k nejčastějším projevům mezinárodněprávní subjektivity, nicméně také k projevům nejvíce rozsáhlým a komplikovaným. Z tohoto důvodu není možné obsáhnout celou problematiku uzavírání vnějších smluv z pohledu ES či EU. Důraz je kladen především na právní základ a obecný postup uzavírání těchto smluv. Pro lepší orientaci je v dané problematice nejprve analyzován stav před přijetím Lisabonské smlouvy a následně

stav po jejím přijetí. Až poté je komparativní metodou zhodnocen stav změn tohoto projevu. V kapitole je rovněž zkoumána problematika, zdali EU měla před přijetím Lisabonské smlouvy pravomoc uzavírat smlouvy svým jménem a zavazovat členské státy.

Při výběru literatury pracuji převážně s českou literaturou, konkrétně s řadou publikací docenta Pavla Svobody, který se specializuje především na právo Evropské unie. Využívám však také dalších publikací věnující se tématu práva vnějších vztahů EU. Daná problematika je reflektována také v zahraniční literatuře, kterou rovněž využívám. Některé publikace nicméně nezacházejí v jednotlivých aspektech příliš do hloubky a proto využívám i odborných článků specializujících se na jednotlivé problémy práva EU. V práci se samozřejmě nejde obejít bez zřizovacích smluv Společenství a Evropské unie. V tomto ohledu využívám české, konsolidované znění těchto smluv.

# 1. Mezinárodní organizace a právní subjektivita

Současné mezinárodní právo již ztratilo svůj výlučně mezistátní charakter a na mezinárodní scéně vystupují vedle států i další aktéři. Jedná se o mezinárodní organizace, nadnárodní korporace či jednotlivce. Explicitně mezinárodní právo přiznává subjektivitu jen některým mezinárodním organizacím.<sup>1</sup> Tato subjektivita je ve většině případů vyslovena přímo ve smlouvách o založení. Na rozdíl od národního právního řádu, mezinárodní právo samo o sobě výslovně neuvádí, kdo je jeho subjektem, a nestanoví ani pravidla pro získání subjektivity a neupřesňuje rysy mezinárodněprávní subjektivity. Nauka mezinárodního práva tak formuluje, které entity lze považovat za subjekty, nebo naopak, kterým aktérům mezinárodněprávní subjektivita přiznána není. Teorie mezinárodního práva při stanovení těchto požadavků o mezinárodněprávní subjektivitě vychází z analýzy stavu mezinárodního společenství a chování jednotlivých aktérů.<sup>2</sup> Subjektem mezinárodního práva je každá sociální jednotka, které daný právní řád nebo jeho právní norma přiznává způsobilost k právům a povinnostem a způsobilost k právnímu jednání či úkonům a popřípadě také normotvornou způsobilost. Jednotlivé subjekty se od sebe odlišují právě podle toho, zda má určitá jednotka všechny složky subjektivity a v jaké míře je může uplatňovat.<sup>3</sup>

Jak už bylo uvedeno v úvodu práce, v rámci subjektů mezinárodního práva se zaměříme na mezinárodní organizace a problematiku právní subjektivity.

## 1.1 Mezinárodní organizace

### 1.1.1 Definice a vymezení mezinárodních organizací

Hned v úvodu je potřeba si více přiblížit pojem mezinárodní organizace. Ani nejširší definice mezinárodní organizace nemůže být naprosto přesná a v některých případech může být dokonce zavádějící. Minimální definice by tak měla spočívat ve vymezení souhrnu klíčových znaků.

---

<sup>1</sup> DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. Praha: Leges, 2011, s. 132.

<sup>2</sup> Tamtéž, s. 132.

<sup>3</sup> ČEPELKA, Čestmír; ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 49.

C. Archer mezinárodní organizaci definuje jako „*formální, kontinuální strukturu založenou dohodou mezi členy z dvou nebo více suverénních států s cílem uskutečnění společného zájmu členství*“.<sup>4</sup>

W. Hummer a M. Schweitzer pod pojmem mezinárodní organizace vidí „*mezistátní organizaci, která je založena státy a které je členskými státy předána určitá příslušnost pro záležitosti regulované touto dohodou, včetně příslušnosti, uzavírat o těchto záležitostech smlouvy*“.<sup>5</sup>

D. Jílek popisuje mezinárodní organizaci jako „*sdružení států, případně jiných subjektů mezinárodního práva, zřízené na základě mezinárodní smlouvy, vybavené strukturou orgánů a vytvořené podle mezinárodního práva*“.<sup>6</sup>

Podle M. Potočného je mezinárodní organizací „*sdružení států, které vzniklo na základě mezinárodní smlouvy, uzavřené nejméně třemi státy, má trvalou povahu, má své vlastní orgány, usiluje o dosažení cílů vytyčených členskými státy v zakládající listině, a požívá některých aspektů mezinárodněprávní subjektivity*“.<sup>7</sup>

W. Woyke ve své definici uvádí pět základních znaků, které musí mezinárodní organizace splňovat. Jedná se o stálou organizační strukturu, která zdolává úkoly stanovené mezinárodní organizací; dobrovolné členství rovnoprávných partnerů; smlouva nebo dohoda, v níž jsou stanoveny cíle, struktura a metody spolupráce partnerů; reprezentativní poradní konferenční orgán a jako poslední pak stálý sekretariát plnící běžné administrativní, vědecké a informační úkoly.<sup>8</sup>

K. Žaloudek charakterizuje mezinárodní organizaci jako institucionalizovanou formu mezinárodních vztahů se čtyřmi následujícími rysy - relativně stabilní právní základ daný statutem organizace, vlastní právní subjektivita, stálá nebo pravidelně se opakující činnost a určená struktura orgánů.<sup>9</sup>

V. Rittberger za mezinárodní organizace považuje sociální instituce, které mohou vůči svému okolí vystupovat jako aktéři. Mezinárodní organizace jsou charakterizovány interně přijatými a závaznými normami a pravidly, které pevně

---

<sup>4</sup> BAŇOUC, Hynek; FEDORKO, Martin (eds). *Mezinárodní organizace*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2001, s. 16.

<sup>5</sup> Tamtéž, s. 16

<sup>6</sup> Tamtéž.

<sup>7</sup> Tamtéž.

<sup>8</sup> Tamtéž, s. 17.

<sup>9</sup> Tamtéž, s. 18.

určují možnosti jednání členů a jejich zástupců v opakujících se situacích a vedou k předvídatelnosti vzájemného chování.<sup>10</sup>

Mezinárodní organizace je obecně definována jako sdružení minimálně tří států, které na základě právního aktu, jímž bylo zřízeno (obvykle mezinárodní smlouva), trvale vykonává pro členské státy určité úkoly v souladu s mezinárodním právem, a to vlastním jménem a prostřednictvím vlastních orgánů.<sup>11</sup> Jedná se o institucionalizovanou formu mezinárodních vztahů, vyznačující se relativně stabilním právním základem v podobě zakládací smlouvy (statutu), strukturou orgánů a stálou činností. Mezinárodní organizace jako subjekt mezinárodního práva vznikají, na rozdíl od států, právním úkonem, založením na základě mezinárodní smlouvy.<sup>12</sup> Zakládající statut má různé názvy - charta, pakt, smlouva, dohoda, úmluva, stanovy nebo statut. V těchto statutech jsou vymezeny jasné cíle, které má daná organizace ve své činnosti sledovat. Dále jsou stanoveny zásady, podle nichž mají členové organizace i její orgány jednat, postup přijímání nových členů, struktura organizace, funkce a pravomoci jednotlivých orgánů organizace, její sídlo, způsob uhrazování jejích nákladů, způsob provádění změn a doplňků statutu. Statut rovněž vymezuje subjektivní práva a povinnosti mezinárodní organizace i okruh její působnosti v rámci účelu či cíle, k jehož realizaci byla daná organizace svým zřízením povolána.<sup>13</sup>

Mezinárodní organizace disponuje vlastními stálými orgány, které jednají jejím jménem v oblasti působnosti stanovené ve zřizovacím aktu organizace. Jednání organizace stojí na úrovni jednání jejích členských států. Jelikož zakladatelský akt organizace nemůže předpokládat všechny situace, které by v budoucnu mohly v mezinárodním společenství nastat, působí její orgány dle teorie zahrnutých kompetencí<sup>14</sup> i v těch kompetencích, které organizaci nejsou výslovně svěřeny zřizovacím aktem, nicméně jsou podstatné pro výkon funkcí mezinárodní organizace.

Jednotlivé cíle a účely mezinárodní organizace jsou stanoveny v jejím zřizovacím aktu. Vznik mezinárodní organizace stejně jako úsilí o dosažení cílů a naplnění její účelů musí probíhat spolu v souladu s mezinárodním právem. V

---

<sup>10</sup> WAISOVÁ, Šárka. *Mezinárodní organizace a režimy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 20.

<sup>11</sup> KLÍMA, Karel a kol. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 82.

<sup>12</sup> DAVID a kol.: *c.d.*, s. 149.

<sup>13</sup> POTOČNÝ, Miroslav; ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 284.

<sup>14</sup> Viz. Posudek MSD ve věci Náhrady škod utrpěných ve službách OSN z roku 1949.

případě, že by organizace porušila závazek vyplývající z mezinárodního práva, byla by za toto porušení odpovědná dle pravidel mezinárodního práva.<sup>15</sup>

### 1.1.2 Klasifikace a typologie mezinárodních organizací

Pro vytvoření klasifikace mezinárodních organizací je možné použít několika klasifikačních kritérií. Prvním z kritérií může být působnost mezinárodní organizace, kterou lze rozdělit na místní, věcnou a časovou. Z hlediska místní působnosti můžeme rozlišovat organizace univerzální (např. Organizace spojených národů (OSN)), které působí celosvětově, a organizace partikulární neboli regionální (např. EU) s působností omezenou. Podle věcné působnosti rozlišujeme organizace obecné a speciální. V rámci speciálních organizací je pak dále možné rozlišovat organizace hospodářské, vojenské, politické, správní atd. Tyto dílčí klasifikace se však navzájem prolínají. Podle časové působnosti konečně rozlišujeme mezinárodní orgány s působností dočasnou a mezinárodní organizace, které mají stálou povahu. Mohou také existovat organizace časově omezené, vždy se však jedná o delší časové období<sup>16, 17</sup>

M. Potočný pro třídění používá jiných kritérií, která však mají podobný obsah. Podle složení rozlišuje mezinárodní organizace sborové a individuální, podle rozsahu účastníků dělí organizace na univerzální a partikulární, a podle obsahu činnosti organizace člení na politické, správní, pro mírové urovnávání mezinárodních sporů a právotvorné.<sup>18</sup>

Tento uvedený přehled ukazuje, že k postižení takto širokého okruhu jevů není možné použít několika jednoduchých definic a šablon. Naopak je nutné k němu přistupovat z komplexního hlediska pro pochopení alespoň základních aspektů a souvislostí.

Z hlediska rozsahu mezinárodněprávní subjektivity se jeví jako opodstatněné třídění mezinárodních organizací na kooperační a integrační. Integrační organizace vybočují z rámce běžných mezinárodních organizací tím, že vykazují rysy nadstátnosti (supranacionality), které však nedosáhly úrovně integrace federativního státu. Za znaky nadstátnosti se považují pravomoci mezinárodní organizace v

---

<sup>15</sup> Tamtéž, s. 286.

<sup>16</sup> Jako příklad můžeme uvést Evropské společenství uhlí a oceli, které bylo založeno tzv. Pařížskou smlouvou v roce 1952 na padesát let. V roce 2002 tedy vypršela jeho platnost.

<sup>17</sup> BAŇOUCH; FEDORKO (eds): *c.d.*, s. 20.

<sup>18</sup> Tamtéž, s. 21.

oblastech vyhrazených jinak pouze státům (legislativní, výkonné a soudní), závaznost rozhodnutí jejich orgánů pro členské státy a bezprostřední použitelnost jejich aktů na vnitrostátní poměry členů. Některé z těchto popsaných znaků však mohou vykazovat i kooperační mezinárodní organizace. Rozdíl mezi oběma typy organizací spočívá ve větší intenzitě a kumulativním výskytu prvků nadstátnosti u integračních organizací.<sup>19</sup>

Specifika nadnárodní organizace se týkají především vnitřního vztahu mezi organizací a členskými státy. Ve vztahu k třetím státům či jiným subjektům mezinárodního práva má nadnárodní organizace stejné postavení jako jiné mezinárodní organizace. Také vnější smlouvy nadnárodní organizace se řídí běžným režimem mezinárodních smluv. Takovou supranacionální organizací jsou Evropská společenství, která byla založena v 50. letech minulého století. Podle judikatury Evropského soudního dvora se Evropská společenství zásadně liší od jiných mezinárodních organizací, protože členské státy na ně výslovně přenesly část své suverenity. Evropský soudní dvůr hovořil o právu ES jako o „*novém právním řádu mezinárodního práva*“.<sup>20</sup> Problematice Evropských společenství a následně také Evropské unie jako nadnárodní organizaci se blíže věnuje úvodní část druhé kapitoly této diplomové práce.

### **1.1.3 Funkce a kompetence mezinárodních organizací**

Mezinárodní organizace na jedné straně plní všeobecnou, základní funkci, na straně druhé pak různé funkce speciální. Základní funkcí mezinárodní organizace je proces zajištění sféry a mezí souhlasné vůle členských států v otázkách úkolů organizace a v otázkách prostředků k jejich naplnění. Mezi základní druhy speciálních funkcí mezinárodních organizací patří funkce normativní, kontrolní a donucovací a operativní. Normativní funkce spočívají ve stanovení pravidel chování (norem) právního, politického nebo morálního charakteru. Kontrolní funkce pak spočívají ve zjištění faktického stavu věci při dodržování norem mezinárodního práva a v jeho srovnání se státy dohodnutými pravidly chování. Nakonec operativní funkce

---

<sup>19</sup> MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. Brno: Nakladatelství Doplněk, 2008, s. 151-152.

<sup>20</sup> SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. Praha: Auditorium, 2010, s. 93.

představují proces poskytování různých služeb ze strany mezinárodní organizace, a to na základě jejího vlastního rozhodnutí.<sup>21</sup>

Dynamiku subjektivity mezinárodních organizací vyjadřují kompetence. Působnost těchto kompetencí si zachovává pouze specializovanou, funkční povahu, a liší se v závislosti na funkcích svěřených konkrétní organizaci. Tehdy mluvíme o tzv. atributivní povaze kompetencí. Kompetence bývají specifikovány ve statutu organizace. Smluvním zakotvením kompetencí se definuje prostor, který organizace zásadně nesmí překročit a uvnitř něhož se organizaci garantuje relativní nezávislost na členských státech.

Mezi typické projevy subjektivity mezinárodních organizací patří způsobilost uzavírat mezinárodní smlouvy s jinými subjekty mezinárodního práva, způsobilost k výsadám a imunitám včetně výsad a imunit vlastních vrcholných funkcionářů, způsobilost předložit svým jménem majetkový nárok vůči jinému subjektu mezinárodního práva, způsobilost vystupovat jako strany před mezinárodními arbitrážními či soudními orgány, možnost sami nést odpovědnost za své protiprávní chování, popřípadě místo členských států, způsobilost k vnitro-organizační normotvorbě, kterou upravují především vztahy mezi svými orgány, a také autonomie ve finančních záležitostech, především v otázce rozpočtu.<sup>22</sup>

Mimo to, Mezinárodní soudní dvůr mezinárodním organizacím přisoudil tzv. teorii implicitních pravomocí. Jedná se o takové kompetence, které nejsou výslovně uvedeny v daném statutu, nicméně jsou organizaci svěřeny jako podstatné pro výkon jejich funkcí a k dosažení stanovených cílů.<sup>23</sup>

## 1.2 Právní subjektivita

V nauce mezinárodního práva dodnes neexistuje obecná teorie subjektů či právní subjektivity. Místo toho se zpravidla určité osoby a jednotky prohlašují za subjekty s plnou nebo omezenou mezinárodněprávní subjektivitou. Tento přístup způsobuje, že je těžké rozlišit, který subjekt může mít mezinárodněprávní subjektivitu. Ve skutečnosti neexistuje objektivně či přirozeně daný subjekt mezinárodního práva, ani pojem subjektivity. Každý subjekt je právní konstrukt.

---

<sup>21</sup> POTOČNÝ, ONDŘEJ: *c.d.*, s. 286.

<sup>22</sup> MALENOVSKÝ: *c.d.*, s. 149.

<sup>23</sup> Poradní stanovisko Mezinárodního soudního dvora ve věci Náhrada za újmy způsobené ve službách OSN ze dne 11. dubna 1949, ICJ Reports, s. 180.



Právní subjektivita není přirozenou vlastností, ale souhrnem práv a povinností, které právo či konkrétní právní norma, přiznává určité sociální jednotce nebo osobě.<sup>24</sup>

### 1.2.1 Pojem a vymezení právní subjektivity

Pojem právní subjektivity je označován jako způsobilost osoby, v právním smyslu, mít práva a povinnosti, tedy způsobilost být subjektem či nositelem práv a povinností z právních vztahů. Právní subjektivita je tedy jiným výrazem pro způsobilost k právům a povinnostem.<sup>25</sup> Skutečná právní povinnost je podmíněna existencí několika podmínek. Konkrétně se jedná o svobodnou vůli subjektu povinnosti, splnitelnost povinnosti, možnost nesplnění povinnosti a možnost vynucení splnění povinnosti v případě jejího nesplnění dobrovolného. K těmto podmínkám je potřeba doplnit podmínku existence oprávněného subjektu.<sup>26</sup> Způsobilost k právním úkonům pro subjekt znamená možnost vstupovat svým jménem do mezinárodněprávních poměrů a přejímat závazky vůči jiným subjektům. Způsobilost k právním úkonům se běžně považuje za běžný atribut mezinárodněprávní subjektivity, nicméně pokud se takové způsobilosti subjektu dočasně nedostává, neznamena to automaticky ztrátu subjektivity.<sup>27</sup> Subjektivita subjektu zaniká, je-li to jednomyslnou vůlí jejích členů, ve většině případů vyjádřenou *actu contrario*.<sup>28</sup>

Mezinárodní organizace je z hlediska právně-organizačního pojetí právnickou osobou, která jedná pomocí svých orgánů podobně jako stát. Na poli mezinárodního práva pak realizuje úkoly a cíle, k jejichž naplnění byla zřízena. V praxi jsou tyto úkoly realizovány konkrétními osobami. Z tohoto důvodu jsou mezinárodní organizace rovněž nositeli práv a povinností, které jim vyplývají z těchto právních vztahů.<sup>29</sup>

Pod pojmem právnická osoba si můžeme představit určitý druh právního subjektu, který nese způsobilost k právům a povinnostem, jehož základem není člověk, ale entita od něj odlišná. Z tohoto úhlu pohledu může být tímto druhem subjektu jakákoliv entita, která je dle myšlenkového obecného řádu rozpoznatelná a tudíž definovatelná a zároveň také uchopitelná právní normou jako základ, který je

<sup>24</sup> ČEPELKA, ŠTURMA: c.d., s. 48.

<sup>25</sup> *Právní subjektivita* [online]. Sagit.cz, [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <[http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc\\_325.htm#pu](http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_325.htm#pu)>.

<sup>26</sup> PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 22.

<sup>27</sup> MALENOVSKÝ: c.d., s. 105.

<sup>28</sup> SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: ASPI Publishing, 2006, s. 157.

<sup>29</sup> DAVID a kol.: c.d., s. 151.

schopný nést určitou vlastnost, kterou mu právní norma výslovně udělí. Onou vlastností je právní subjektivita v plném rozsahu, tedy právní osobnost.<sup>30</sup>

Způsobilost právnických osob k právům a povinnostem je odvozena od určitého okruhu fyzických osob, které se na vzniku právnické osoby přímo nebo nepřímo podílely.<sup>31</sup> Právní subjektivita u právnických osob je plně totožná s jejich existencí. To znamená, že na rozdíl od fyzické osoby zde neplatí dělená právní způsobilost. Okamžikem vzniku nabývá plné způsobilosti, způsobilosti jak k právům a povinnostem, tak k právním úkonům. Právnické osoby jsou založeny s určitým záměrem směřujícím ke splnění konkrétního cíle. Tento cíl se stává předmětem jejich činností a s jeho splněním bývá spojen i jejich zánik. Spolu s tím tak zaniká jejich právní subjektivita. Rozsah práv a povinností, které určitý subjekt nabývá, spoluurčují míru právní subjektivity.<sup>32</sup>

Dle obecného teoreticko-právního postulátu týkající se mezinárodněprávní subjektivity, chápeme právní subjektivitu jako způsobilost být subjektem práv a povinností. V případě mezinárodněprávní subjektivity mluvíme o způsobilosti být subjektem práv a povinností vyplývajících z mezinárodního práva. Jednotný koncept mezinárodněprávní subjektivity nicméně neznamena, že tato subjektivita se u jednotlivých subjektů mezinárodního práva projevuje jednotně nebo že má jednotnou povahu a rozsah.<sup>33</sup>

Nezbytnou obsahovou složkou subjektivity je vždy způsobilost k právům a povinnostem, která musí dané jednotce vyplývat jednoznačně a přímo z mezinárodního práva. Pro určení subjektivity je však třeba i způsobilost alespoň do určité míry aktivně, samostatně a vlastním jménem vystupovat ve sféře normované mezinárodním právem. Z tohoto důvodu se za nutnou složku právní subjektivity zpravidla považuje také způsobilost k právnímu jednání či úkonům, popřípadě k protiprávnímu chování.<sup>34</sup>

---

<sup>30</sup> FRINTA, Ondřej. *Právnické osoby*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. IFEC, 2008, s. 85-86.

<sup>31</sup> *Právní subjektivita* [online]. Sagit.cz, [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <[http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc\\_325.htm#pu](http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_325.htm#pu)>.

<sup>32</sup> KLÍMA a kol.: *c.d.*, s. 82.

<sup>33</sup> DAVID a kol.: *c.d.*, s. 132.

<sup>34</sup> ČEPELKA; ŠTURMA: *c.d.*, s. 49.

Profesor Knapp hovoří o tom, že právo si samo hledá a definuje své osoby či příjemce a vymezuje jejich právní subjektivitu tím, že definuje jejich způsobilost k právům a jejich způsobilost k právním úkonům.<sup>35</sup>

Specifickou obsahovou součástí mezinárodněprávní subjektivity je normotvorná způsobilost, což znamená schopnost podílet se na tvorbě či změně pravidel mezinárodního práva. Nicméně, tuto způsobilost mají, v různém rozsahu, pouze státy, mezinárodní organizace, povstalecká hnutí, respektive jiné územní režimy *de facto*.<sup>36</sup>

Z výše uvedeného je patrné, že právní subjektivita rozhodně není jednoduchou vlastností, naopak je vlastností mnohorozměrnou a proměnlivou. Právní subjekt si však nelze představit jinak, než jako entitu nadanou právní subjektivitou a naopak, kdy právní subjektivitu si nelze představit bez svého nositele.

### 1.2.2 Dělení právní subjektivity

Teorie mezinárodního práva vytvořila na základě způsobu vzniku mezinárodněprávní subjektivity, jejich projevů, rozsahu, povahy a trvání určitou klasifikaci subjektů.<sup>37</sup>

Jako první se subjektivita a subjekty dělí na originární neboli původní a derivovanou. Mezi subjekty s původní subjektivitou řadíme státy, zatímco mezi subjekty s odvozenou právní subjektivitou řadíme mezinárodní organizace, ale i jednotlivce. Další členění probíhá podle rozsahu práv a povinností, které jim mezinárodní právo přiznává. Jednotlivým státům je přiznána plná neboli absolutní subjektivita, mezinárodním organizacím subjektivita omezená a jednotlivcům pak subjektivita marginální. Posledním kritériem dělení subjektivity je pak délka trvání. Zde rozlišujeme mezi subjekty trvalými, které představují státy a mezinárodní organizace, a subjekty přechodnými, kde můžeme řadit povstalecká hnutí.<sup>38</sup>

Z hlediska povahy rozlišujeme mezi subjektivitou plynoucí z obecného mezinárodního práva (tzv. objektivní subjektivita, která se uplatňuje *erga omnes*) a z partikulárního mezinárodního práva (tzv. subjektivní subjektivita působící jen *inter*

---

<sup>35</sup> KLÍMA a kol.: *c.d.*, s. 81.

<sup>36</sup> ČEPELKA, ŠTURMA: *c.d.*, s. 49.

<sup>37</sup> DAVID a kol.: *c.d.*, s. 133.

<sup>38</sup> Tamtéž, s. 132-133.

*partes* vůči státům, které ji uznaly). Zatímco první typ této subjektivity je typický pro státy, druhý typ pak pro povstalecká hnutí<sup>39, 40</sup>.

Mezinárodněprávní subjektivita se liší od subjektivity vnitrostátní, kterou subjektům přiznávají národní právní řády. Stát není pouze subjektem práva mezinárodního, ale prvotně i svého národního práva. Podobně je tomu pak i u mezinárodních organizací. I ty jsou subjektem národního práva sídelního státu. V neposlední řadě i jednotlivci jsou vzhledem k subordinačnímu poměru subjekty vnitrostátního práva.<sup>41</sup>

### 1.2.3 Projevy právní subjektivity

Mezi typické projevy mezinárodněprávní subjektivity patří právo přijímat a vysílat diplomatické zástupce, právo uzavírat mezinárodní smlouvy, právo sebeobrany, právo vlajky, právo registrace letadel, právo poskytovat diplomatickou ochranu, právo předložit spornou věc rozhodovacímu orgánu, právo požívat imunity před soudními orgány jiných subjektů mezinárodního práva a způsobilost k protiprávním úkonům, což znamená nést za své chování mezinárodněprávní odpovědnost atd. Dle rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora však subjekty mezinárodního práva nemusí požívat všech typických práv a naopak mohou požívat i práv jiných.<sup>42</sup> Podrobněji se projevům mezinárodněprávní subjektivity v rámci Evropského společenství a Evropské unie budeme věnovat ve třetí a čtvrté kapitole diplomové práce.

## 1.3 Právní subjektivita mezinárodních organizací

Právní subjektivita může z mezinárodních organizací udělat subjekty mezinárodního práva, které budou schopné vymáhat práva a povinnosti na

---

<sup>39</sup> Podle posudku MSD ve věci Náhrady škod utrpěných ve službách OSN z roku 1949 disponuje OSN objektivní mezinárodněprávní subjektivitou, nicméně tento závěr nelze aplikovat na jakoukoliv mezinárodní organizaci. Např. EU objektivní mezinárodněprávní subjektivitou nedisponuje.

<sup>40</sup> ČEPELKA, ŠTURMA: *c.d.*, s. 50.

<sup>41</sup> DAVID a kol.: *c.d.*, s. 133.

<sup>42</sup> AMERASINGHE, Chittharanjan Felix. *Principles of the Institutional Law of International Organizations*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, s. 68.

mezinárodní úrovni. To znamená, že mezinárodněprávní subjektivita je nutná k aktivnímu vystupování na mezinárodní úrovni.<sup>43</sup>

### 1.3.1 Vymezení právní subjektivity mezinárodních organizací

Právní subjektivita mezinárodních organizací překračuje rámec partikulárního práva a uplatňuje se uvnitř obecného mezinárodního práva. Mezinárodní organizace je subjektem mezinárodního práva a jako taková je vázána všemi závazky, které jí ukládají obecná pravidla mezinárodního práva, její základající akt nebo mezinárodní dohody, jichž je stranou.<sup>44</sup> Mezinárodněprávní subjektivita mezinárodních organizací je odvislá od států, protože ty na ně přenášejí části svých pravomocí k výkonu funkcí a úkolů, pro něž byly zřízeny. Subjektivita mezinárodních organizací je ve srovnání s mezinárodněprávní subjektivitou států odvozená a částečná, dotvářená zásadou speciality a zásadou funkční.<sup>45</sup>

K charakteru mezinárodněprávní subjektivity mezinárodních organizací se blíže vyjádřil MSD v poradním stanovisku ve věci Náhrady škody utrpěných ve službách OSN z roku 1949. Podle soudu Charta stanovila OSN konkrétní cíle, k jejichž dosažení vytvořila orgány a těm vymezila přesnou úlohu, pravomoci, mezi které lze zařadit právo uzavírat mezinárodní smlouvy či požívat výsad a imunit. Proto má OSN, podle názoru MSD, možnost výkonu určených funkcí a používání práv, což může být vysvětleno pouze tím, že OSN má mezinárodněprávní subjektivitu a způsobilost jednat v mezinárodněprávních vztazích. Poradní stanovisko soudu navíc poukazuje na dva rysy platného mezinárodněprávního stavu. Zaprvé, není možné prokázat existenci jednotného či jediného druhu subjektů mezinárodního práva, a zadruhé, se smysl obecného pojmu „subjekt“ mění v závislosti na vývoji mezinárodního společenství stejně jako rozsah práv a povinností konkrétního, individuálního subjektu.<sup>46</sup>

Mezinárodní organizace jsou sice zakládány z vůle zakládajících členů, ve většině případů států, nicméně není pravidlem, aby skutečnost, že mezinárodní organizace je nadána mezinárodněprávní subjektivitou, byla uvedena přímo v

---

<sup>43</sup> GUDBRANDSEN, SJ. *Legal Personality of International Organisations* [online]. Duo.uio.no, 2003 [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/123456789/18865/2304AvhSJJG.pdf?sequence=3>>.

<sup>44</sup> MALENOVSKÝ: *c.d.*, s. 148.

<sup>45</sup> DAVID a kol.: *c.d.*, s. 149.

<sup>46</sup> MALENOVSKÝ: *c.d.*, s. 104.

zakládací smlouvě. Mezinárodněprávní subjektivita pramení z funkční podstaty zřízení mezinárodní organizace. Dá se jednoznačně předpokládat, že se projevuje typicky vůči zakládajícím a dalším členům, které organizaci a její subjektivitu, uznávají.<sup>47</sup>

Následně je sporné, do jaké míry lze mezinárodněprávní subjektivitu mezinárodní organizace uplatňovat i vůči třetím státům. MSD už dříve usoudil, že členové mezinárodní organizace jsou schopny vytvořit mezinárodní organizaci s tzv. objektivní mezinárodněprávní subjektivitou. Teorii objektivní mezinárodněprávní subjektivity lze uplatnit na tzv. univerzální mezinárodní organizace, jejichž subjektivita je uplatňována *erga omnes*, tedy vůči všem. Naopak, tzv. teorie subjektivní mezinárodněprávní subjektivity může být uplatněna vůči regionálním či speciálním mezinárodním organizacím. V tomto případě se jedná o subjektivitu uznanou z povahy věci členskými státy, popřípadě i jinými státy a organizacemi.<sup>48</sup>

Mezinárodní organizace mají kromě mezinárodněprávní subjektivity také tzv. vnitrostátní subjektivitu. Vnitrostátní subjektivita s sebou nese především práva vstupovat do smluvních vztahů se subjekty vnitrostátního práva, nabývat movitostí a nemovitostí a vystupovat samostatně před vnitrostátními orgány a soudy.<sup>49</sup>

Obecné projevy subjektivity mezinárodních organizací jsou podobné jako u států. Mezinárodní organizace tak mohou například uzavírat mezinárodní smlouvy. Samotná pravidla pro uzavírání smluv s mezinárodními organizacemi jsou obsažena v obyčejovém právu. Kodifikovat tato pravidla má Vídeňská úmluva o smluvním právu mezi státy a mezinárodními organizacemi a mezinárodními organizacemi navzájem přijatá v roce 1986, nicméně dosud nenabyla platnosti. Pro tyto smluvní vztahy se tak použijí obyčejová pravidla mezinárodního práva. Mezinárodní organizace dále vysílají své zástupce k jiným organizacím a přijímají zástupce států. Pracovníci mezinárodních organizací požívají na území členských i jiných států funkčních výsad a imunit. K uplatnění svých mezinárodních nároků mohou podávat před mezinárodní soudní orgány mezinárodní stížnosti. Detailní rozsah práv a povinností specifikuje mezinárodní právo konkrétní mezinárodní organizace.

---

<sup>47</sup> KLABBERS, Jan. *An Introduction to International Institutional Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, s. 57.

<sup>48</sup> DAVID a kol.: *c.d.*, s. 150-151.

<sup>49</sup> MALENOVSKÝ: *c.d.*, s. 147.

Mezinárodním organizacím nicméně plynou závazky také z obecného mezinárodního práva, především pak z jeho kogentních norem.<sup>50</sup>

### 1.3.2 Podmínky právní subjektivity mezinárodní organizace

Mezinárodněprávní subjektivita má dva aspekty. Konstitutivní aspekt, který vychází ze založení v souladu s mezinárodním právem, a deklaratorní aspekt, který vychází z uznání mezinárodním společenstvím.

Judikatura MSD v poradním stanovisku ve věci Náhrady škod utrpěných ve službách OSN z roku 1949 přiznává právní subjektivitu v mezinárodním právu takové mezinárodní organizaci, která splňuje tři požadavky. Zaprvé, má mezinárodněprávní základ, zadruhé, má odlišné postavení od svých členů, a zatřetí, má uznání mezinárodním společenstvím. Všechny tyto požadavky se funkčně doplňují, ale žádný z nich sám o sobě tuto subjektivitu neosvědčuje.<sup>51</sup> Nyní se podíváme na tyto požadavky podrobněji.

Mezinárodněprávní subjektivitu mezinárodní organizace lze dovodit ze dvou typů zdrojů. Z výslovného ustanovení mezinárodní smlouvy nebo z úkolů a funkcí, které jsou mezinárodní organizaci svěřeny, jsou-li skutečně vykonávány, což je případ tzv. teorie implicitních pravomocí. To však zahrnuje dvě podmínky. Tou první je existence úkolů a pravomocí vykonatelných na mezinárodní úrovni a nejen v rámci národních systémů jednoho nebo více států. Tento požadavek rozlišuje vnitrostátní a mezinárodněprávní subjektivitu. Druhou podmínkou je skutečný výkon těchto pravomocí.<sup>52</sup> MSD tak vytvořil teorii implicitních pravomocí<sup>53</sup>, podle níž právní subjektivita mezinárodní organizace nemusí být výslovně stanovena v jejích zakládacích dokumentech, ale dá se rovněž odvodit od jejich úkolů a funkcí, které jsou v takových dokumentech obsaženy a v praxi vykonávány.

Druhým požadavkem je postavení odlišné od svých členů. Postavení mezinárodní organizace odlišné od jejích členů zahrnuje schopnost vyjadřovat vůli odlišnou od svých zakladatelů, projevující se zejména schopností uzavírat s vlastními členy smlouvy a rozvíjet další aktivity ovlivňující organizaci, nikoliv však přímo

---

<sup>50</sup> DAVID a kol.: *c.d.*, s. 150.

<sup>51</sup> SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 16.

<sup>52</sup> V případě OSN prozkoumal MSD úkoly, pravomoci a jejich výkon a došel k závěru, že plnění úkolů mezinárodní organizace bez výslovně zakotvené mezinárodní subjektivity na mezinárodní úrovni lze vysvětlit pouze na základě existence velké míry mezinárodní subjektivity.

<sup>53</sup> Viz. Poradní stanovisko MSD ve věci Náhrady škod utrpěných ve službách OSN z roku 1949.

všechny její členy. Dále zahrnuje nejméně jeden vlastní orgán, včetně závazku členů mezinárodní organizace přijmout a vykonávat rozhodnutí těchto orgánů, a v poslední řadě pak zahrnuje užívání výsad a imunit na území svých členů.

Posledním, třetím požadavkem je uznání mezinárodním společenstvím. Bez uznání mezinárodněprávní subjektivity mezinárodní organizace členy mezinárodního společenství *ex post* nemají předchozí subjektové prvky v praxi valný význam, protože bez uznání by mezinárodní subjekt nemohl své pravomoci vykonávat. Pokud jde o bilaterální či multilaterální vztahy, závisí výkon mezinárodněprávní subjektivity na jejím uznání mezinárodním společenstvím. Mezinárodní praxe doposud nevyvinula minimální požadavky pro uznání mezinárodních organizací. Samotné uznání může být vyjádřeno výslovným prohlášením, popřípadě implicitně uzavíráním smluv, výměnou diplomatických misí nebo navazováním jakéhokoliv jiného druhu vzájemných vztahů. Uznání třetími stranami má z právního pohledu pouze deklaratorní hodnotu, která závisí na významu uznávajícího a uznávaného. Uznání má však především praktický význam. Mezinárodní subjekty mohou navazovat bilaterální či multilaterální vztahy jenom vůči jiným subjektům mezinárodního práva, s nimiž se navzájem uznávají. Takové uznání však není potřeba pro jednostranné úkony vůči třetím subjektům. Nabízí se však otázka, zdali takový úkon není aktem aktivního uznání.<sup>54</sup>

Pomocí výše zmíněným třem požadavkům, jejímž naplněním judikatura MSD přiznává mezinárodním organizacím v mezinárodním právu mezinárodněprávní subjektivitu, bude v následující kapitole ověřena mezinárodněprávní subjektivita Evropských společenství a Evropské unie.

William Slomanson ve své knize *Fundamental Perspectives on International Law* uvádí, že mezinárodní organizace má právní subjektivitu podle mezinárodního práva v případě, pokud splňuje tři základní požadavky: musí se jednat o trvalé sdružení členských států se stanovenými cíli a administrativními orgány, musí mít určitou moc, která je odlišná od svrchované moci členských států, a v poslední řadě pak její pravomoci musí být uplatnitelné spíše na mezinárodní scéně než pouze v

---

<sup>54</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 16-18.



rámci národních systémů členských států.<sup>55</sup> Stejně požadavky používá ve své knize *Sourcebook on Public International Law* Tim Hillier.<sup>56</sup>

---

<sup>55</sup> SLOMANSON, William R. *Fundamental Perspectives on International Law*. Boston: Wadsworth Publishing, 2011, s. 124.

<sup>56</sup> HILLIER, Tim. *Sourcebook on Public International Law*. Londýn: Routledge-Cavendish, 1998, s. 200.

## 2. Mezinárodněprávní subjektivita Společenství a EU

V této kapitole bude podrobně rozebrána mezinárodněprávní subjektivita Společenství a Evropské unie. Nejprve však bude věnována pozornost EU jako mezinárodní organizaci s výraznými supranacionálními prvky, organizaci *sui generis*. EU totiž vykazuje takové znaky, pro které nenajdeme v mezinárodním měřítku žádnou analogii či adekvátní srovnání. Následně bude pozornost zaměřena na mezinárodněprávní subjektivitu Společenství a EU před a po přijetí Lisabonské smlouvy. Zatímco mezinárodněprávní subjektivita Společenství nebyla zpochybňována, existence mezinárodněprávní subjektivity EU byla navýsost sporná.

### 2.1 EU jako mezinárodní organizace *sui generis*

Francouzský ministr zahraničních věcí Robert Schuman v roce 1951 přišel s myšlenkou vytvořit nadstátní celek, mezinárodní organizaci, která bude vybavena vlastními orgány a pravomocemi vůči členským státům. Členské státy pak tomuto nadstátnímu celku z vlastní vůle odevzdají určitou část svých pravomocí. V oblastech, ve kterých členské státy mezinárodní organizaci odevzdají část svých pravomocí, budou trvale podřízeni. Cílem bylo vytvořit silný a kompaktní celek, který by zajistil vysoký prvek integrace a to nejen ekonomické, ale i politické.<sup>57</sup>

Základem pro dnešní Evropskou unii byla tři Evropská společenství. První z nich bylo Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO) založené na základě Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli (SESUO) z roku 1951. Dalším bylo Evropské hospodářské společenství (EHS) založené na základě Římské smlouvy z roku 1957. Smlouvou o Evropské unii (SEU) neboli Maastrichtskou smlouvou z listopadu 1992 bylo EHS přejmenováno na Evropské společenství (ES) a zakládací smlouva byla nazvána Smlouvou o založení Evropského společenství (SES). Vedle Evropského společenství existovalo ještě další společenství - Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM) založené na základě Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii (SESAB) uzavřené roku 1957. Již zmíněnou Maastrichtskou smlouvou byla založena Evropská unie, která zahrnovala tři pilíře. První pilíř tvořila tři evropská společenství – ES, EURATOM a ESUO. 23. července 2002 však skončila platnost SESUO a oblast její působnosti přešla na SES.

---

<sup>57</sup> ŠILHÁNKOVÁ, Lenka. *Právní aspekty členství EU v mezinárodních organizacích: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2011, s. 11.

Druhý pilíř EU představoval společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (SZBP) a třetí pilíř pak policejní a justiční spolupráci ve věcech trestních (PJSVT). K dalšímu vývoji došlo na základě Amsterodamské smlouvy o revizi zřizovacích smluv a Maastrichtské smlouvy z roku 1997. Tato smlouva vstoupila v platnost v roce 1999. K dalšímu vývoji došlo na základě Smlouvy z Nice, která vstoupila v platnost v roce 2003. Zatím poslední revizi stávajících smluv přinesla Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, která byla podepsána v roce 2007 a v platnost vstoupila o dva roky později. Podle Lisabonské smlouvy je Evropská unie založena na Smlouvě o Evropské unii (SEU) a na Smlouvě o fungování Evropské unie (SFEU). Obě tyto smlouvy mají stejnou právní sílu. Evropská unie nahrazuje Evropské společenství a je jeho nástupkyní. Tímto krokem došlo k odstranění určité dvojkolejnosti Evropské unie a Evropského společenství.<sup>58</sup>

Charakteristika EU je poměrně obtížná a také sporná. EU vykazuje takové znaky, pro které nenajdeme v mezinárodním měřítku žádnou analogii či adekvátní srovnání. Její způsob vzniku, formy spolupráce, odlišnosti jednotlivých členských států, kompetence a pravomocí, institucionální složení, prolínání mezivládního a nadnárodního principu při jejím fungování, vytváření společného konsenzu, rozdílnost motivací týkajících se cílů evropské integrace a váha v mezinárodní politice jsou všechno obecné aspekty, které vyjadřují výjimečnost evropského integračního procesu, který EU představuje.<sup>59</sup>

EU představuje blíže nespécifikovanou formu mezistátního spojení a je nutno ji chápat spíše jako pojem vyjadřující další cíle a kvalitu integračního procesu. Zatímco Evropské společenství MSD explicitně uznal za mezinárodní organizaci jako subjekt mezinárodního práva veřejného, EU není klasickou mezinárodní organizací, ale organizací *sui generis*.<sup>60</sup> Jak uvádí Pavel Svoboda, EU však jako mezinárodní organizace splňuje podmínky mezinárodního práva jak podle smluvní teorie, tak i podle teorie implicitních pravomocí.<sup>61</sup>

---

<sup>58</sup> POTOČNÝ, ONDŘEJ: c.d., s. 331-332.

<sup>59</sup> BAŇOUC; FEDORKO (eds): c.d., s. 122-123.

<sup>60</sup> CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 37-38.

<sup>61</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 18-19.

## 2.2 Mezinárodněprávní subjektivita Společenství a EU před přijetím Lisabonské smlouvy

Obecně, každá mezinárodní organizace má mezinárodněprávní subjektivitu, což znamená, že je schopna mít práva a brát na sebe povinnosti podle mezinárodního práva veřejného. Je potřeba zmínit, že každé ze tří Společenství (ES, EURATOM a ESUO) bylo či je samostatnou mezinárodní organizací založenou samostatnou mezinárodní smlouvou.

### 2.2.1 Mezinárodněprávní subjektivita Společenství

Otázku právní subjektivity ES řešil především čl. 281 a 282 SES. Čl. 281 SES uváděl, že *„Společenství má právní subjektivitu“*. Tento článek byl systematickým porovnáním s čl. 282 SES vykládán tak, že čl. 281 SES měl na mysli vnější mezinárodněprávní subjektivitu. ESD v rozsudku 22/70 ERTA stanovil, že podle čl. 281 SES je Společenství ve vnějších vztazích nadáno schopností vytvářet smluvní vztahy se třetími státy v celém rozsahu cílů definovaných v I. části smlouvy. Tímto konstatováním ESD potvrdil funkční rozsah právní subjektivity ES. Jednalo se o její omezení pravomocemi, které Společenství mělo k realizaci cílů stanovených SES. Tyto cíle byly stanoveny velmi obecně, a jelikož se měnily postupy, měnil se i obsah právní subjektivity ES.<sup>62</sup>

Čl. 282 SES byl věnován vnitrostátní právní subjektivitě ES, což znamená postavení ES v jednotlivých členských státech. V tomto článku stálo, že *„Společenství má v každém z členských států nejširší způsobilost k právům a právním úkonům, jakou jejich vnitrostátní právo přiznává právnickým osobám; Společenství může zejména nabývat a zcizovat movitý i nemovitý majetek a vystupovat před soudem. Pro tento účel je zastupováno Komisí.“* Vnitrostátní právní subjektivita mezinárodní organizace vůči jejím členům existovala bez ohledu na to, zda byla explicitně stanovena v zakládající smlouvě. Orgány s rozhodující pravomocí ES, které byly uvedeny v čl. 7 SES, neměli samostatnou právní subjektivitu. Naopak Evropská investiční banka (čl. 266 SES), Evropská centrální banka (čl. 107 SES) či Zásobovací agentura Euratom (čl. 54 SESAE) subjektivitu měli. Čl. 282 SES se tedy nevztahoval na vztah ES se třetími státy a mezinárodními organizacemi.<sup>63</sup>

<sup>62</sup> SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů Evropské unie*. Praha: Linde, 1999, s. 21-22.

<sup>63</sup> Tamtéž, s. 22.

V případě ESUO byla právní subjektivita tohoto společenství zakotvena v čl. 6 SESUO, který uváděl, že *„Společenství je právnickou osobou. V mezinárodních vztazích má Společenství způsobilost k právům a k právním úkonům nutnou k výkonu jeho funkcí a k dosahování jeho cílů“*.

V případě EURATOM je právní subjektivita tohoto společenství zakotvena v čl. 184 SESAE, který uvádí, že *„Společenství má právní subjektivitu“*. Čl. 185 SESAE pak uvádí, že *„Společenství má v každém z členských států nejširší způsobilost k právům a právním úkonům, jakou jejich vnitrostátní právo přiznává právnickým osobám. Společenství může zejména nabývat a zcizovat movitý a nemovitý majetek a vystupovat před soudem. Pro tento účel je zastupováno Komisí“*.

Nyní bude na základě mezinárodněprávního ustanovení a pravomocí, odlišného postavení od svých členů a existence vlastních orgánů a uznání mezinárodním společenstvím, jimiž judikatura MSD přiznává mezinárodním organizacím mezinárodněprávní subjektivitu, ověřena mezinárodněprávní subjektivita Společenství.

Význam konstitutivního aspektu pro vznik mezinárodněprávní subjektivity Společenství má skutečnost, že členské státy, jako subjekty mezinárodního práva veřejného, založily Společenství smlouvou v plné formě podle Vídeňské úmluvy o smluvním právu mezi státy z roku 1969. Evropské společenství tak vzniklo *ipso iure*. Na diplomatické konferenci ve Vídni v březnu 1986 bylo potvrzeno, že ES je mezinárodní organizace. Na smlouvu zřizující ES se aplikovala Úmluva o smluvním právu mezi státy a mezinárodními organizacemi, která však dodnes nevstoupila v platnost. Mezinárodní společenství tedy považovalo ES za mezinárodní organizaci, přestože ono samo, stejně jako EU, inklinovalo spíše k volnějšímu nadstátnímu uspořádání.

Mezinárodněprávní subjektivita jednotlivých společenství byla či je obsažena ve výše zmíněných čl. 281 SES, čl. 6 SESUO a čl. 184 SESAE. Podle nich mělo Společenství vlastní právní subjektivitu, tedy subjektivitu odlišnou od zakládajících členských států. Toto obecné ustanovení však neobsahovalo výslovné obecné zmocnění k navazování vnějších vztahů pro všechny oblasti komunitárních pravomocí přenesených členskými státy na ES. Toto oprávnění k navazování

vnějších vztahů bylo nutno hledat ve světle dílčích ustanovení primárního práva ES/EU a dále i ve světle teorie tzv. paralelismu vnitřních a vnějších pravomocí.<sup>64</sup>

Čl. 291 SES stanovoval nový rozsah výsad a imunit, které Společenství požívaly na území svých členských států. Tento rozsah byl stanoven jako nezbytný k plnění jejich poslání. Společenství dále disponovaly pravomocí vstupovat do mezinárodních smluv. Tyto pravomoci byly vymezeny přímo v SES a to ve vztahu ke společné obchodní politice, životnímu prostředí, rozvojové spolupráci a tzv. asociačním dohodám. Způsobnost uzavírat smlouvy s třetími zeměmi či mezinárodními organizacemi byla vymezena v čl. 300 SES. Při vyjednávání těchto smluv jednala Komise na základě zmocnění jí uděleného Radou a ta pak rozhodovala o podpisu těchto smluv kvalifikovanou většinou. Čl. 293 SES dával členským státům možnost zahájit mezi sebou jednání, aby zajistily určitý prospěch pro své státní příslušníky. Společenství mohly dokonce sankcionovat třetí země, s nimiž mělo uzavřené mezinárodní dohody, a to na základě čl. 301 SES. Společenství v tomto případě mohly uvalit ekonomické sankce v podobě pozastavení, omezení nebo přerušování hospodářských vztahů. O těchto nezbytných opatřeních rozhodovala Rada na návrh Komise. ES jako subjekt mezinárodního práva udržovalo vztahy s jinými subjekty mezinárodního práva, především pak s jinými mezinárodními organizacemi. Stykem s těmito organizacemi byla pověřena Komise. Výslovně byla v čl. 302 SES vymezena její povinnost udržovat styky s OSN. Dále pak ES spolupracovalo například s Radou Evropy nebo Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD).<sup>65</sup> Není tedy pochyb o tom, že Společenství vzhledem k nadnárodním pravomocem svěřeným jejím orgánům členskými státy splňovaly podmínky mezinárodněprávní subjektivity vyplývající z judikatury MSD. Nejenom, že měly právní subjektivitu výslovně uvedenou v zakládajících smlouvách, ale rovněž byly nadány pravomocí uzavírat mezinárodní smlouvy, uvalovat ekonomické sankce, přijímat účast v jiných mezinárodních organizacích atd.

Společenství jednaly prostřednictvím svých orgánů, zejména Rady EU a Evropské komise. Institucionální struktura Evropských společenství byla věnována celá část pátá SES. Čl. 7 SES navíc obsahoval výčet hlavních orgánů ES. Zde je však potřeba zdůraznit, že to byly Společenství, a nikoliv jejich orgány, které měly

---

<sup>64</sup> Tamtéž, s. 23.

<sup>65</sup> HERBOCZKOVÁ, Jana. Mezinárodní právní subjektivita ES/EU a jejich postavení v mezinárodních vztazích. *Jurisprudence*, 2008, č. 2, s. 26-27.

mezinárodněprávní subjektivitu.<sup>66</sup> Ani zde tak není pochyb o tom, že Společenství splňovaly podmínku MSD nutnou k přiznání mezinárodněprávní subjektivity.

V rámci deklaratorního aspektu je mezinárodněprávní subjektivita plně využitelná tehdy, pokud je nový subjekt mezinárodního práva uznán zbytkem mezinárodního společenství. Toto uznání má sice jen deklaratorní význam, nicméně pro praktické uplatnění mezinárodněprávní subjektivity však má význam zásadní. Uznání Společenství bylo téměř dokončeno až společným prohlášením Evropského společenství a Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) z roku 1988. RVHP do té doby neuznala mezinárodněprávní subjektivitu ES a bránila svým členům vstupovat s ním do smluvních vztahů. I později docházelo k aktům uznání, a i když se jednalo pouze o formální projev, nebylo Společenství mezinárodním společenstvím plně akceptováno.<sup>67</sup> Dohody o vzájemném uznání mezi ES a Kanadou a mezi ES a USA pocházejí až z roku 1998.<sup>68</sup> Dne 1. července 1996 byla Evropská společenství uznána 168 státy a teritorii. Evropská společenství navíc udržovala 118 delegací a úřadů ve třetích zemích a pět delegací v mezinárodních organizacích (OECD, OSN, Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) a Světové obchodní organizaci (WTO)). Jednalo se spíše o tzv. delegace Komise, založené na základě zmocnění Komise k vytváření svých úřadů, než o delegace ES podle mezinárodního práva.<sup>69</sup> Společenství tak naplňovaly i poslední, třetí podmínku dovozenou judikaturou MSD potřebnou pro přiznání mezinárodněprávní subjektivity.

## 2.2.2 Mezinárodněprávní subjektivita EU

Existence mezinárodněprávní subjektivity EU byla navýsost sporná. Vědecké diskuse ohledně právní subjektivity EU oscilují od naprostého odmítání této subjektivity až po názor, že EU měla zárodečnou právní subjektivitu. Ta však není odvoditelná na základě smluvní teorie, protože členské státy EU ve Smlouvě o EU, na rozdíl od SES, SESAE nebo bývalé SESUO, výslovně mezinárodněprávní subjektivitu nedohodly. Tuto absenci nelze patrně nahradit ani judikaturou ESD, protože jeho pravomoci v bývalém druhém a třetím pilíři byly velmi omezeny.

---

<sup>66</sup> SVOBODA 1999: c.d., s. 23.

<sup>67</sup> Tamtéž, s. 23-24.

<sup>68</sup> CIHELKOVÁ: c.d., s. 40.

<sup>69</sup> HERBOCZKOVÁ: c.d., s. 26.

Zastáncům právní subjektivity EU tak zbývá pouze možnost dovést existenci právní subjektivity EU ze Smlouvy nepřímou, tedy implicitně.<sup>70</sup>

Nyní bude opět pomocí konstitutivního a deklaratorního aspektu a tří podmínek přiznaných judikaturou MSD k získání mezinárodněprávní subjektivity ověřena právní subjektivita EU.

Zatímco SES, SESUO a SESAE explicitně vyjádřily vůli založit mezinárodní subjekt nadaný právní subjektivitou, Smlouva EU ve vztahu k EU takové výslovné ustanovení neobsahovala. Už během jednání o SEU členské státy nevyjádřily svůj záměr přenést na EU právní subjektivitu. Evropský parlament a ani Komise právní subjektivitu EU neuznávali.<sup>71</sup>

Pravomoci a úkoly EU jsou zásadně zkoumány v úzkém smyslu bývalého druhého a třetího pilíře Smlouvy o EU. EU měla explicitně omezenou pravomoc navazovat smluvní vztahy ve věcech společné zahraniční a bezpečnostní politiky a policejní a justiční spolupráce v trestních věcech (bývalý čl. 24 a 38 SEU), jinak ale musela činit prostřednictvím Společenství, na nichž byla založena (bývalý čl. 1 odst. 3 SEU). Samotná existence občanství EU (čl. 17-22 SES) umožňující každému občanovi členského státu EU využívat diplomatická zastoupení ostatních členských států EU ve třetích státech, kde členský stát nemá vlastní zastupitelský úřad, je více než pouhá spolupráce členských států EU. Institut přistoupení se vztahuje pouze k EU, nikoli již jen k ES, neboť přistupující stát na sebe musel vzít závazky vyplývající nejen ze smluv komunitárních, ale i z bývalého druhého a třetího pilíře (bývalý čl. 49 SEU). S institutem přistoupení souvisí i další pravomoc EU a to pozastavit některá práva členskému státu, včetně práv hlasovacích (bývalý čl. 7 SEU).<sup>72</sup>

Je zcela nepochybné, že EU má své vlastní orgány. Byly nebo jsou jimi i nadále Evropská rada (bývalý čl. 4 SEU), jejíž pravomoci se vztahovaly na všechny tehdejší tři pilíře EU, předsedající Rady EU, vysoký zmocněnec pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (bývalý čl. 18 SEU), zvláštní zmocněnec pro politické otázky (bývalý čl. 18 odst. 5 SEU), Politický výbor (bývalý čl. 25 SEU) či Koordinační výbor (bývalý čl. 36 SEU). Kromě toho vystupovaly jako autentické orgány EU také Rada EU, Evropská komise, Evropský parlament a Soudní dvůr

---

<sup>70</sup> KARÁSEK, Tomáš. Problém subjektivity Evropské unie z pohledu Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. *Právník*, 2003, roč. 142, č. 5, s. 434.

<sup>71</sup> HERBOCZKOVÁ: c.d., s. 27.

<sup>72</sup> SVOBODA 1999: c.d., s. 25-26.



ES.<sup>73</sup> Bývalý čl. 3 SEU uváděl, že „*Unie má jednotný institucionální systém, který zajistí spojitost a kontinuitu činností uskutečňovaných k dosažení jejích cílů, při respektování *acquis communautaire* a jeho rozvoje*“.

Zatímco dovodit konstitutivní aspekty mezinárodněprávní subjektivity EU je složité, dovodit deklaratorní aspekt, uznání mezinárodním společenstvím, je ještě složitější a obtížnější. Jako příklad můžeme uvést Nizozemsko, které za svého předsednictví Radě EU se jasně vyjádřilo ve prospěch EU jakožto právního subjektu tím, že ve svém návrhu Amsterdamské smlouvy do čl. A/2 vepsalo slova „*Unie má právní subjektivitu*“. Vyškrtnutí tohoto a dalších navazujících navrhovaných ustanovení však svědčí o tom, že není-li právní subjektivita EU uznána uvnitř samotné EU, pak bude mít problémy s všeobecným uznáním samotným mezinárodním společenstvím.<sup>74</sup> Z deklaratorního hlediska EU mezinárodněprávní subjektivitu nemá. EU nebyla uznána mezinárodním společenstvím jako mezinárodní organizace, a to především proto, že právní subjektivita EU nebyla uznána uvnitř samotné EU.

Mezi hlavní argumenty na podporu existence mezinárodněprávní subjektivity EU je možno uvést následující skutečnosti:

- EU zahrnovala mj. všechna Společenství, kdy čl. 1 SEU uváděl, že „*Unie je založena na Evropských společenstvích*“. Subjektivitu EU by tak bylo možné odvodit od subjektivity ES a EURATOM. Na druhé straně však EU mohla sloužit pouze jako institucionální platforma pro již existující mezinárodní organizace, aniž by sama subjektivitu měla.
- EU byla přímým adresátem cílů SZBP, kterou vymezuje a provádí (bývalý čl. 11 SEU). To potvrzuje i historický výklad, protože podobné ustanovení Evropské politické spolupráce uvádělo jen „*členské státy*“ a Maastrichtská smlouva pak „*Unii a její členské státy*“.
- EU přijímala mj. společné akce a společné postoje, přičemž, jak uváděl bývalý čl. 15 SEU, „*Členské státy zajistí, aby jejich národní politiky byly v souladu se společnými postoji*“, z čehož je patrné, že EU jednala jako entita odlišná od členských států.

---

<sup>73</sup> Tamtéž, s. 26.

<sup>74</sup> Tamtéž, s. 26-27.

- EU byla sama povinna zabezpečit si prostředky k dosažení svých cílů a provádění svých politik, jak uváděl bývalý čl. 6 odst. 4 SEU. Nejednalo se o pouhou politickou deklaraci, ale o zmocnění členskými státy.
- EU měla explicitně omezenou pravomoc navazovat smluvní vztahy ve věcech SZBP i PJSVT. Prohlášení č. 4 k Amsterdamské smlouvě sice uvádělo, že bývalý čl. 24 SEU neznámá přenos pravomocí členských států na EU, to však mj. znamená, že členské státy uznávaly entitu EU, odlišnou od nich samotných, a že vnější smlouvy uzavřené podle bývalého čl. 24 SEU byly vlastními smlouvami EU. V takových případech Rada v podstatě jednala jako zmocněnec ve prospěch a jménem členských států. Navíc existují vnější smlouvy, které byly uzavřené současně EU i ES. Z toho vyplývá odlišná právní subjektivita obou entit.
- Existence občanství EU (čl. 17-22 SES) umožňující každému občanovi členského státu EU využívat diplomatická zastoupení ostatních členských států EU ve třetích státech, kde členský stát nemá vlastní zastupitelský úřad, je více než pouhá spolupráce členských států EU. Těžko si tak můžeme představit, že může existovat občanství k subjektu, který by neměl právní subjektivitu.
- S institutem přistoupení souvisí i další pravomoc EU a to pozastavit některá práva členskému státu, včetně práv hlasovacích (bývalý čl. 7 SEU). Prvek právní subjektivity v tomto ustanovení můžeme spatřovat v nadřazenosti Rady EU nad členskými státy.<sup>75</sup>
- EU může vydávat jednostranné právní akty, které představují formální právní nástroje provádění SZBP. Jedná se o závazné akty právní a vzájemná provázanost těchto aktů jednoznačně ukazuje, že se jedná o právní akty EU.<sup>76</sup>
- Institut přistoupení dalších zemí do EU podle bývalého čl. 49 SEU se vztahoval nejen ke Společenstvím, ale i k bývalému druhému a třetímu pilíři, neboť přistupující stát na sebe musel vzít závazky vyplývající ze všech tehdejších pilířů.<sup>77</sup>

<sup>75</sup> SVOBODA, Pavel. *Právní problémy tzv. vnějších smluv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, s. 24-25.

<sup>76</sup> KARÁSEK: c.d., s. 438.

<sup>77</sup> CIHELKOVÁ: c.d., s. 41.

Mezi zastánce právní subjektivity EU patří především Pavel Svoboda, který pro přiznání mezinárodněprávní subjektivity EU uvedl řadu argumentů. Právní subjektivitu EU přiznává i Piet Eeckhout, který vychází především z tehdejšího čl. 24 SEU. Eeckhout ve své knize *External Relations of the European Union* vychází z předpokladu, že EU měla nad vší pochybností právní subjektivitu.<sup>78</sup> Mezi zastánce právní subjektivity EU patří i Gráinne de Búrca a Paul Craig. Ti ve své knize *EU Law: text, cases and materials* uvádí tři hlavní faktory, které podle nich dokazují existenci právní subjektivity EU. Za prvé se jedná o způsob, jakým byly cíle EU formulovány ve Smlouvě a to, jak se EU sama prezentuje. Za druhé jde o chování EU v praxi, zejména v oblasti SZBP. A třetím faktorem pak je podobnost s otázkou, která byla řešena v roce 1949 před MSD v případě Náhrady škody utrpěných ve službách OSN, kde MSD uznal OSN jako subjekt mezinárodního práva, neboť OSN byly členskými státy svěřeny určité funkce, povinnosti a odpovědnost. Také je možné pozorovat růst zahraničních aktivit a praxe EU, což zahrnuje nejvíce zřetelné uzavírání mezinárodních dohod pod bývalými články 24 a 38 SEU.<sup>79</sup> Někteří autoři jako například Armin von Bogdandy nebo Martin Nettesheim přikládají existenci autonomního institucionálního rámce EU klíčový význam a poukazují na důležitost přisuzovanou existenci orgánů pro případnou právní subjektivitu EU.<sup>80</sup> Charlotte Bretherton a John Vogler argumentují tím, že EU splňovala dle jejich názoru základní podmínky „aktérství“ na mezinárodní scéně, kdy vykazovala určitou autonomii v tom smyslu, že byla schopná hrát určitou roli nezávislou na členských státech, a kromě určitého stupně vnitřní koheze splňovala i to, že jako specifický aktér byla uznávána svým okolím a ostatními aktéry. Zároveň však podotýkali, že explicitní nepřiznání právní subjektivity EU v zakladatelské smlouvě by mohlo toto její silící postavení do budoucna oslabit.<sup>81</sup> Podle Jeana-Claude Pirise EU jednala navenek, byla aktérem s vlastními cíli, jako aktér a specifická jednotka oddělená od členských států, byla také ostatními vnímána a měla tedy právní subjektivitu „de facto“. Podle jeho názoru EU fakticky splňovala kritéria právní subjektivity uvedené v poradním stanovisku MSD z

---

<sup>78</sup> EECKHOUT, Piet. *External relations of the European Union: legal and constitutional foundations*. Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 155.

<sup>79</sup> DE BÚRCA, Gráinne; CRAIG, Paul. *EU law: text, cases, and materials*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 171.

<sup>80</sup> KARÁSEK: c.d., s. 437.

<sup>81</sup> BRETHERTON, Charlotte; VOGLER, John. *The European Union as a Global Actor*. Londýn: Routledge, 1999, s. 22.

roku 1949, na základě kterého byla potvrzena právní subjektivita OSN, která také není v Chartě OSN explicitně zmíněna.<sup>82</sup>

Je však potřeba zároveň zmínit i opačné názory na právní subjektivitu EU, které tvrdily, že EU neměla na rozdíl od Společenství mezinárodněprávní subjektivitu, a tudíž nebyla subjektem mezinárodního práva veřejného. Převládá názor, že jestliže odmítnutí právní subjektivity EU bylo ze strany členských států vědomým rozhodnutím, potom ani implicitně nelze z textu Smlouvy o EU vyvozovat existenci právní subjektivity EU.<sup>83</sup>

Odpůrci právní subjektivity EU argumentují především těmito důvody:

- Hlavním a nejpodstatnějším argumentem odpůrců pojetí EU jako mezinárodní organizace je bezpochyby nezačlenění výslovného udělení právní subjektivity do textu Smlouvy o EU. Tento argument je navíc posílen faktem, že postup členských států byl zcela vědomý.
- Nezačlenění právní subjektivity EU do Smlouvy o EU se projevilo i nenaplněním deklaratorního aspektu mezinárodněprávní subjektivity, tedy nedostatkem uznání ze strany členských států i ostatních subjektů mezinárodního práva, ať už mluvíme o nečlenských státech nebo o mezinárodních organizacích.
- Absolutizace jednotného institucionálního rámce EU, který je v některých případech chápán jako nejpodstatnější podmínka k nabytí právní subjektivity.
- Koncepce EU jakožto mezinárodní organizace nevyplývá ani tak ze skutečného stavu věcí, ale z politických přání autorů. Výsledkem je směšování politicko-sociální identity EU a jejího právního statusu.
- Uznání právní subjektivity EU by údajně znamenalo ohrožení dosavadních výsledků a krok zpět pro evropskou integraci.
- Odpůrci právní subjektivity EU v neposlední řadě tvrdí, že nemožnost ji postulovat plynula i ze zásadních odlišností mezi povahou bývalého prvního pilíře na straně jedné, a bývalého druhého a třetího pilíře na straně druhé. Podle nich šlo o zcela odlišné právní struktury. Z tohoto důvodu mohla EU

---

<sup>82</sup> Working group III (Legal Personality) - Meeting of 26 June 2002 [online]. European-convention.eu.int, 2002 [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <<http://european-convention.eu.int/docs/wd3/1953.pdf>>.

<sup>83</sup> KARÁSEK: c.d., s. 435.

fungovat pouze jako zastřešení tehdejších tří pilířů v hmotněprávním, nikoli subjektivně-právním smyslu.<sup>84</sup>

- Je také namítáno, že aplikace teorie implicitních pravomocí je umělým krokem a pokud by zakladatelé chtěli, mohli EU přiznat subjektivitu stejně explicitně, jako ji přiznali jednotlivým Společenstvím.<sup>85</sup>

Jak můžeme vidět, právní postavení EU bylo nezvykle komplikovaným problémem. Odlišné názory nad její právní subjektivitu plynou z odlišné interpretace tehdejší Smlouvy o EU či z různého důrazu na konstitutivní nebo deklaratorní aspekt právní subjektivity a koneckonců i z politicko-hodnotové motivace autorů. Analýzou textu tehdejší Smlouvy o EU lze velmi přesvědčivě dokumentovat jednotlivé konstitutivní aspekty právní subjektivity EU, nicméně z deklaratorního hlediska EU mezinárodněprávní subjektivitu nemělo. EU nebyla uznána mezinárodním společenstvím jako mezinárodní organizace, a to především proto, že právní subjektivita EU nebyla uznána uvnitř samotné EU. Nebyly tak zcela naplněny všechny podmínky nutné pro přiznání mezinárodněprávní subjektivity EU. V případě, kdy je naplněna pouze některá z podmínek mezinárodněprávní subjektivity, celkově se má za to, že subjekt mezinárodněprávní subjektivitou nedisponuje. Přesto můžeme konstatovat, že EU před přijetím Lisabonské smlouvy vykazovala řadu prvků, které vybízely k tomu, že EU mezinárodněprávní subjektivitu skutečně měla.

### **2.3 Vývoj právní subjektivity EU po přijetí Maastrichtské smlouvy**

Mezi jednotlivými členskými státy dlouho nepanovala shoda ohledně vymezení kompetencí EU a její právní subjektivity. Postupně se však ustálil názor, že by jednotná právní subjektivita byla praktická a užitečná. Evropský parlament se několikrát vyjádřil k potřebě právní subjektivity EU, jejíž absenci označil za právní vakuum. Učinil tak například ve svém rozhodnutí z roku 2001 s názvem *European Parliament resolution on the legal personality of the European Union*. Evropský

---

<sup>84</sup> Tamtéž, s. 441-442.

<sup>85</sup> CHLAPCOVÁ, Ivana; TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. Právní subjektivita Evropské unie: Význam, vývoj a právní úprava. *ACTA OECONOMICA PRAGENSIA*, 2004, roč. 12, č. 2, s. 91.

parlament absenci právní subjektivity EU velmi kritizoval a považoval ji za příčinu řady zmatků.<sup>86</sup>

Na práci Evropského parlamentu (EP) navázala závěrečná zpráva tzv. Pracovní skupiny III z roku 2002, která se nesla v podobném duchu a byla mnohem podrobnější. Analýza obsahovala doporučení a argumentace pro uskutečnění záměru zjednodušení či sjednocení EU, přiznání právní subjektivity EU a vyjasnění kompetencí mezi členskými státy a EU. Cíl a plán přiznat právní subjektivitu EU byl spatřován také v tom, že by EU v mezinárodních vztazích působila přesvědčivěji celou svou politickou a ekonomickou vahou. Cílem bylo rovněž zvětšit politický vliv EU a znásobit schopnost přebírat v mezinárodních sporech jednoznačnou odpovědnost a zaujímat společné a mezinárodním společenstvím respektované postoje.<sup>87</sup>

Pracovní skupina EP uvedla ve své závěrečné zprávě výhody plynoucí z přiznání právní subjektivity EU. Nejprve uvedla výhody vztahující se k jednání EU na mezinárodní úrovni, kdy pro nečlenské země odpadne rozlišování mezi EU a ES. V rámci mezinárodních vztahů EU s dalšími aktéry, především v obchodních vztazích, by došlo k zjednodušení vztahů a větší transparentnosti. Přiznání právní subjektivity EU by mohlo mít pozitivní dopad na její aktivity v mezinárodních organizacích. Jako subjekt mezinárodního práva by navíc EU mohla udržovat s ostatními aktéry diplomatické styky. Občanství EU by získalo přesnější obrysy a práva občanů by byly lépe vymahatelná. V neposlední řadě by pak byla odbourána právní nejistota ohledně kompetencí EU na straně jedné a ES na straně druhé.<sup>88</sup>

Právní subjektivita byla Evropské unii přiznána v článku I-8 ve Smlouvě o Ústavě pro Evropu, kterou schválili zástupci členských států v roce 2004. Ratifikace evropské ústavy však nebyla úspěšná ve všech členských zemích a nedošlo tak k jejímu přijetí. Kromě přiznání právní subjektivity EU nedošlo ani k nahrazení všech dosavadních smluv o EU a ES.<sup>89</sup>

---

<sup>86</sup> LEAL-ARCAS, Rafael. *EU Legal Personality in Foreign Policy? Bepress Legal Series*, 2006, Paper 1754, s. 52.

<sup>87</sup> KLÍMA a kol.: *c.d.*, s. 85-87.

<sup>88</sup> *Report on the legal personality of the European Union (2001/2021(INI))* [online]. Europa.eu, 21. listopadu 2001 [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A5-2001-0409+0+DOC+PDF+V0//EN>>.

<sup>89</sup> DE SCHOUTHEETE, Philippe; ANDOURA, Sami. *The Legal Personality of the European Union. Studia Diplomatica*, 2007, roč. 60, č. 1, s. 3.

Po neúspěchu Smlouvy o Ústavě pro Evropu byl vypracován nový návrh Smlouvy pozměňující Smlouvu o EU a Smlouvu o založení Evropského společenství. Během portugalského předsednictví byla členskými státy schválena Lisabonská smlouva, která po úspěšné ratifikace ve všech členských státech vstoupila v platnost 1. prosince 2009. Ústupkem oproti tzv. evropské ústavě je změna stávajících smluv ES a EU namísto jejich nahrazení jednou smlouvou.<sup>90</sup>

## **2.4 Mezinárodněprávní subjektivita EU po přijetí Lisabonské smlouvy**

Přijetím Lisabonské smlouvy dochází k významné změně, kdy Evropská unie nahrazuje Evropské společenství a je jeho nástupkyní, čímž dochází k jednoznačné identifikaci tohoto nadnárodního subjektu a je tak odstraněna určitá dvojkolejnost Evropské unie a Evropského společenství. Lisabonská smlouva také ruší tzv. pilířovou strukturu dosavadní EU. Lisabonská smlouva explicitně zakotvila, stejně jako tomu bylo dříve u ES, vnitřní a vnější subjektivitu Evropské unie. Vnitřní subjektivita je stanovena čl. 335 SFEU a vymezuje postavení EU na území členských států. Unie má v každém z členských států nejširší způsobilost k právům a právním úkonům, jakou jejich vnitrostátní právo přiznává právnickým osobám. Může zejména nabývat a zcizovat movitý a nemovitý majetek a vystupovat před soudem, kde je zastupována Komisí. V otázkách spojených s fungováním svých jednotlivých orgánů je zastupována vzhledem k jejich správní samostatnosti každým z nich. Vnitrostátní subjektivitu EU lze dovést i z její smluvní a mimosmluvní odpovědnosti podle čl. 340 SFEU. Vnější subjektivita stanoví postavení EU vůči mezinárodnímu společenství. Čl. 47 SEU konstatuje, že „Unie má právní subjektivitu“, což potvrzuje, že EU má právní subjektivitu odlišnou od právní subjektivity zakladatelských členských států. Tato vnější právní subjektivita je základem pro provádění vnějších aktivit EU. EU může uzavírat, vedle členských států, dohody s jedním nebo více třetími státy, či mezinárodními organizacemi za určitých vymezených podmínek, odpovídá za porušení dohod, jimiž je vázána, může vznášet mezinárodní nároky v souvislosti s

---

<sup>90</sup> KLÍMA a kol.: *c.d.*, s. 87.

protiprávním vyvlastněním jejího majetku, může předkládat k arbitrážnímu rozhodnutí spory, které vede s jinými subjekty mezinárodního práva a další.<sup>91</sup>

Základní charakter SZBP jako oblasti mezivládní spolupráce, kde členské státy mají výlučné postavení v rozhodovacím procesu, zůstává zachován. V oblasti prostoru svobody, bezpečnosti a práva, která byla v minulosti označována jako oblast justice a vnitřních věcí, nabývá EU sdílené pravomoci spolu s členskými státy. Jsou tak stanoveny pravomoci a působnost EU v celé šíři jejího obsahového záběru. Podle Smlouvy o EU dochází ke zvýšení počtu orgánů EU, kterými jsou Evropský parlament, Evropská rada, Rada, Evropská komise, Soudní dvůr EU, Evropská centrální banka a Účetní dvůr. Dochází ke specifikaci i dalších orgánů s poradními funkcemi. S ohledem na změnu ve vnitřním uspořádání EU se však mění pravomoci těchto orgánů.<sup>92</sup> Můžeme konstatovat, že jsou naplněny obě podmínky konstitutivního aspektu nutné pro přiznání mezinárodněprávní subjektivity organizace.

Mezinárodní společenství, ať už mezinárodní organizace nebo třetí země, považuje v současné době Evropskou unii, stejně tak i EURATOM, za nositele mezinárodněprávní subjektivity a také za mezinárodní organizaci, což dokládají např. uplatňováním práva diplomacie a legace, včetně uznání výsad a imunit EU a jejich představitelů, či uzavíráním mezinárodních smluv, které byly před přijetím Lisabonské smlouvy sjednávány téměř výhradně mezi ES na straně jedné a státy a mezinárodními organizacemi na straně druhé.<sup>93</sup> Tímto je naplněn i deklaratorní prvek nutný k přiznání mezinárodněprávní subjektivity mezinárodní organizaci. Evropskou unii tak bez jakýchkoliv pochyb můžeme označit za mezinárodní organizaci se supranacionálními prvky a s mezinárodněprávní subjektivitou.

EU nyní bude moci přijímat komunitární právní akty a mezinárodněprávní akty, bude mít mezinárodněprávní odpovědnost, bude moci uplatňovat svojí suverenitu navenek, kdy bude moci udržovat diplomatické vztahy s třetími státy nebo mít zastoupení u mezinárodních organizací v souladu s jejich zakládajícími dokumenty, úředníci EU budou moci užívat diplomatických výsad a imunit atd.<sup>94</sup> Tyto projevy

---

<sup>91</sup> CIHELKOVÁ, Eva a kol. Lisabonská smlouva - nový rámec pro mezinárodně právní postavení Evropské unie a její vnější činnosti. *Současná Evropa*, 2010, č. 2, s. 8-9.

<sup>92</sup> Tamtéž, s. 8.

<sup>93</sup> Tamtéž, s. 9.

<sup>94</sup> DE BÚRCA, Gráinne; CRAIG, Paul. *EU law: text, cases, and materials*. Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 307.



mezinárodněprávní subjektivity EU budou podrobněji přiblíženy v následujících kapitolách.

### 3. Projevy mezinárodněprávní subjektivity ES/EU

V této kapitole se budeme zabývat samotnými projevy mezinárodněprávní subjektivity Evropského společenství a Evropské unie před přijetím Lisabonské smlouvy a po ní. Konkrétně se budeme věnovat projevům mezinárodněprávní subjektivity, které se formálně ustálily v mezinárodním právu veřejném. Jedná se o právo diplomacie a legace, jednostranná opatření, mezinárodněprávní odpovědnost a výsady a imunity. Uzavírání mezinárodních smluv v rámci vnějších vztahů Evropského společenství a Evropské unie patří k nejčastějším projevům mezinárodněprávní subjektivity, ale zároveň k projevům nejvíce rozsáhlým a komplikovaným. Z tohoto důvodu bude uzavírání mezinárodních smluv podrobněji rozebráno až v následující kapitole.

#### 3.1 Právo diplomacie a legace

Právo diplomacie představuje právo komunikovat s ostatními subjekty mezinárodního práva veřejného. Právo legace umožňuje mezinárodnímu subjektu být zastoupen u ostatních subjektů mezinárodního práva a také u ostatních subjektů se specializovaným permanentním orgánem s chráněným postavením podle mezinárodního práva. Právo legace je založeno na základě dobrovolnosti, kdy neexistuje povinnost zastoupení; vzájemnosti (výkon aktivní i pasivní legace); ochrany misí, kdy je zaručen svobodný výkon posláním misí; a permanentnosti, kdy jen trvalá zastoupení vedou k řádným a funkčním diplomatickým vztahům a nestačí pouze mise *ad hoc*. Aktivní legace představuje právo vysílat k těmto subjektům svá zastoupení, zatímco legace pasivní znamená právo přijímat zástupce těchto třetích subjektů.<sup>95</sup>

Vnější zastupování EU zajišťuje předseda Komise a výjimkou Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, kde tak nově činí předseda Evropské rady nebo Vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, a vyjma další případy uvedené v čl. 15, odst. 6 SEU a čl. 138 SFEU.<sup>96</sup>

Samotné členské státy jsou podle čl. 34, odst. 1 SEU povinny zastávat postoje EU v mezinárodních organizacích, kde členem není EU, ale pouze členské státy. Ty jsou pak dále povinny průběžně informovat nezúčastněné členské státy a Vysokého

<sup>95</sup> CIHELKOVÁ 2003: c.d., s. 42.

<sup>96</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 28.

představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku o všech otázkách společného zájmu, jak stanovuje čl. 34, odst. 2 SEU<sup>97, 98</sup>.

### 3.1.1 Pasivní legace

Pasivní legace Evropských společenství nebyla explicitně upravena primárním právem, ale dovozovala se implicitně z čl. 281 SES. Dalšími prameny její právní úpravy byly zejména čl. 17 Protokolu o výsadách a imunitách, předpokládající cizí mise u Evropských společenství; Vídeňská úmluva o diplomatických stycích z 18. dubna 1961, jenž lze použít jen subsidiárně v případě, kdy upravuje diplomatické styky mezi státy; Vídeňská úmluva o zastoupení států v jejich vztazích k mezinárodním organizacím univerzální povahy z 14. března 1975, která doposud nevstoupila v platnost a může být použita pouze jako odraz mezinárodního obyčeje; čl. 302 SES týkající se OSN a Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT); čl. 303 SES týkající se Rady Evropy a čl. 304 SES týkající se OECD. Státy třetích zemí a mezinárodní organizace vysílaly mise svých zástupců k Evropským společenstvím a ne ke Komisi, jenž je orgánem organizace. K jejich akreditaci bylo potřeba jednomyslného rozhodnutí Rady. Na konci roku 1992 bylo u Evropských společenství akreditováno zhruba 150 diplomatických misí třetích států. Názvy těchto misí byly a nadále jsou různé. Mluvíme o stálých zastoupeních členských států, stálých misí nečlenských států (stálých delegací přidružených států podle čl. 310 SES), zastoupení států Afriky, Karibiku a Tichomoří (ACP, Úmluva z Lomé IV), misích ostatních nečlenských států), pozorovatelských misí mezinárodních organizací, např. OECD, OSN, nebo styčných kanceláří Vysokého komisariátu OSN pro uprchlíky, Rady Evropy, Arabské ligy a Evropského sdružení volného obchodu (EFTA).<sup>99</sup>

Přijetím Lisabonské smlouvy pasivní legace EU opět není explicitně upravena primárním právem EU, ale je dovozena z čl. 47 SEU o právní subjektivitě EU. Mezi další prameny její právní úpravy patří zejména čl. 16 Protokolu o výsadách a imunitách, který předpokládá cizí mise u EU. Dále se jedná stejně jako u ES o Vídeňskou úmluvu o diplomatických stycích z roku 1961 a Vídeňskou úmluvu o zastoupení států v jejich vztazích k mezinárodním organizacím univerzální povahy z

<sup>97</sup> To platí zejména pro Radu bezpečnosti OSN. Pokud existuje postoj EU k otázce, kterou projednává Rada bezpečnosti OSN, požádají členské státy, které v ní zasedají, aby byl Vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku vyzván k přednesení postoje EU.

<sup>98</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 28.

<sup>99</sup> CIHELKOVÁ 2003: c.d., s. 42-43.

roku 1975, která doposud nevstoupila v platnost. Patří zde i čl. 220 SFEU, který konstatuje, že „*Unie naváže veškerou účelnou spolupráci s orgány Organizace spojených národů a jejími odbornými organizacemi, s Radou Evropy, s Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a s Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj*“.<sup>100</sup> Účelná spolupráce však může odpovídat navázání diplomatických styků a nemusí nutně znamenat zřízení mise. Do nabytí platnosti Lisabonské smlouvy byl obsah tohoto článku rozdělen ve více člancích SES, konkrétně v člancích 302 až 304 SES.<sup>101</sup> Oproti bývalému čl. 302 SES navíc není výslovně uvedena Světová obchodní organizace, se kterou je možno navazovat vztahy podle čl. 220, odst. 1 SFEU. Čl. 220 SFEU dále oproti bývalé úpravě zavádí jednotný pojem „*veškerá účelná spolupráce*“ pro všechny zmíněné mezinárodní organizace a přidává OBSE. Toto ustanovení neznamena rozšíření pravomocí EU v oblasti styků s mezinárodními organizacemi, ale pouze potvrzuje to, že pravomoci EU a pravomoci členských států ve vztazích s mezinárodními organizacemi odpovídají cílům a rozsahu pravomocí EU podle jiných článků Smluv.<sup>102</sup> V čl. 6 SEU se EU zavazuje přistoupit k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

V souvislosti s výslovným přiznáním právní subjektivity EU a s právním sloučením ES a EU je nově jediným partnerem mezinárodních organizací Evropská unie. Třetí státy a mezinárodní organizace tak vysílají mise svých zástupců nově k EU, a ne k ES. K jejich akreditaci je nadále potřeba jednomyslného rozhodnutí Rady. Stejně zůstávají i názvy jednotlivých misí.<sup>103</sup>

### 3.1.2 Aktivní legace

Aktivní legace Společenství nebyla explicitně upravena a to z toho důvodu, že členské státy se bránily mít diplomatické mise u cizích států do doby, než bude opravdu existovat společná zahraniční politika<sup>104</sup>. I když z formálního a právního hlediska EU nevysílá své zástupce k třetím státům, činí tak Rada i Komise. Rada byla zastoupena velvyslanectvím členského státu, který jí v dané době předsedal, jak uvádí bývalý čl. 20 SEU a čl. 203, odst. 2 SES. Předsedající členský stát rovněž odpovídal za provádění SZBP. Trvalým výkonným orgánem SZBP však byl generální

<sup>100</sup> SVODODA 2010: c.d., s. 29.

<sup>101</sup> SYLLOVÁ, Lenka a kol. *Lisabonská smlouva: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 765.

<sup>102</sup> Tamtéž, s. 766.

<sup>103</sup> Tamtéž, s. 765.

<sup>104</sup> Jediným příkladem aktivní legace Společenství byla londýnská mise ESUO v letech 1954-1973.

tajemník Rady vykonávající funkci Vysokého zástupce pro SZBP podle bývalých čl. 18, odst. 22 a čl. 26 SEU.<sup>105</sup> Od přijetí Lisabonské smlouvy je aktivní legace upravena explicitně. Institucionálně aktivní legaci zajišťuje podle čl. 27, odst. 4 SEU Evropská služba pro vnější činnost (ESVČ), jejíž součástí jsou delegace EU.<sup>106</sup> Zřízení delegací EU ve třetích zemích a při mezinárodních organizacích se ustanovením čl. 221 SFEU poprvé dostává do zřizovacích smluv. Delegace Komise ve světě se tak přejmenovaly na delegace EU. Zavedení nového oficiálního označení odráží institucionální změny řízení agendy vnějších vztahů EU a do značné míry rovněž vychází z dosavadní praxe sdružování funkce vedoucího delegace Komise s funkcí zvláštního zástupce EU v dané zemi. Novou úpravou se odstraňuje dvojitý mandát, který byl doprovázen dvojitou institucionální odpovědností.<sup>107</sup> Delegace EU institucionálně spadají pod kompetenci Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, nicméně logistické a personální zabezpečení provádí samotná ESVČ. O možnosti vytvoření delegace rozhoduje Vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, který však tento krok musí konzultovat s Radou a Komisí. Pro zrušení určité delegace Vysoký představitel potřebuje souhlas jak Rady, tak Komise. V čele každé delegace je její vedoucí, jehož pozice je podobná s velvyslanci států, protože nese odpovědnost za celkovou činnost delegace. Vedoucí delegace nese odpovědnost jak za činnost zaměstnanců ESVČ, tak i za činnost zaměstnanců Komise. Vedoucí delegace je dále povinný přijímat instrukce pouze od Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, popřípadě ESVČ. V případech, kdy Komise vykonává podle Smlouvy své pravomoci, přijímá vedoucí instrukce i od ní.<sup>108</sup>

Komise má v současné době na světě zhruba 136 delegací, misí, informačních středisek v hlavních městech a pěti misí u hlavních mezinárodních organizací - OSN (New York), OECD a UNESCO (Paříž), FAO (Řím), a dále v Ženevě a Vídní pro všechny ostatní mezinárodní organizace, které zde sídlí. Tyto delegace se těší diplomatické imunitě. V čele těchto delegací stojí vedoucí delegace

<sup>105</sup> CIHELKOVÁ 2003: c.d., s. 43.

<sup>106</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 29.

<sup>107</sup> SYLLOVÁ a kol.: c.d., s. 768.

<sup>108</sup> ŠIŠKOVÁ a kol. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012, s. 200-201.

(„*Head of Delegation*“), jemuž je zpravidla přiznán status velvyslance. Vztah mezi delegací a hostitelským třetím státem je upraven zvláštní dohodou<sup>109, 110</sup>.

Mezi hlavní úkoly delegace patří realizace diplomatických funkcí; dohled nad prováděním dohod o spolupráci, přidružení apod.; koordinace pomoci a úkonů, zejména provádění společných postojů a akcí členských států s úkony EU (v minulosti i s úkony ES) nebo informační politika EU. Dalším úkolem delegace je realizace potřeb samotné EU, především pak Evropské rady a Evropského parlamentu, při oficiálním kontaktu s mezinárodními organizacemi a s orgány státu, u kterého jsou delegovány. Posunem je skutečnost, že delegace mohou poskytovat konzulární ochranu občanům EU v nečlenských zemích.<sup>111</sup>

Delegace byly zakládány Evropskou komisí podle čl. 133 SES, předložením delegace si však vždy vyžádala souhlas Rady, a byly řízeny Generálním ředitelstvím pro vnější ekonomické otázky, Generálním ředitelstvím pro vnější politické otázky a Generálním ředitelstvím pro rozvojové otázky.<sup>112</sup> Nově jsou delegace zakládány Komisí podle čl. 221 SFEU a jsou řízeny Vysokým představitelem pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.<sup>113</sup>

### 3.1.3 Evropská služba pro vnější činnost

Evropská služba pro vnější činnost je institucí *sui generis*, která je oddělena od hlavních orgánů EU. Hlavní cíl vzniku této instituce je snaha o zajištění efektivnější a koherentnější EU jako významného globálního aktéra. Tomuto orgánu podléhají všechna dosavadní zastoupení Komise, která se po formální stránce mění na zastoupení EU. EVSČ má chránit práva a zájmy EU a jejich občanů, řídit zastoupení EU v zahraničí, zabezpečovat styk s představiteli států a mezinárodních organizací a také koordinovat záležitosti týkající se mezinárodních smluv mezi EU na straně jedné a jiným subjektem mezinárodního práva na straně druhé.<sup>114</sup> Právním základem existence ESVČ je čl. 27, odst. 3. SEU, který nepřímou deklaruje její existenci. Konkrétní podrobnosti fungování služby byly po dlouhém a komplikovaném

<sup>109</sup> Jedná se například o Dohodu mezi Komisí ES a ČSFR o zřízení, výsadách a imunitách Delegace Komise ES v ČSFR z 11. prosince 1991.

<sup>110</sup> CIHELKOVÁ 2003: c.d., s. 43-44.

<sup>111</sup> ŠIŠKOVÁ a kol.: c.d., s. 203.

<sup>112</sup> CIHELKOVÁ 2003: c.d., s. 43-44.

<sup>113</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 30.

<sup>114</sup> ŠIŠKOVÁ a kol.: c.d., s. 196.

vyjednávání schváleny Radou EU až v červenci 2010 v podobě rozhodnutí Rady<sup>115</sup>. Fakticky však služba začala fungovat až na počátku roku 2011 s novým evropským rozpočtem.<sup>116</sup>

V čele ESVČ stojí generální tajemník, který je odpovědný za řádné fungování nově vytvořeného orgánu. Generální tajemník je odpovědný přímo Vysokému představiteli pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, který však nese primární politickou odpovědnost za činnost a řádné fungování ESVČ. Hlavním úkolem ESVČ je především podpora Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku jako jejího vrcholného představitele při výkonu jeho mandátu v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky, při výkonu jeho funkce předsedy Rady pro zahraniční věci, stejně tak jako i při výkonu funkce místopředsedy Komise odpovědného za zahraniční vztahy a koordinátora ostatních aspektů unijní zahraniční služby. ESVČ rovněž pomáhá předsedovi Komise, samotné Komisi a předsedovi Evropské rady při výkonu jejich činností souvisejících se zahraniční politikou a vztahy EU, kdy je služba povinna spolupracovat také s generálním sekretariátem Rady, orgány Komise a diplomatickými službami jednotlivých členských států s ESVČ.<sup>117</sup>

ESVČ sídlí v Bruselu. Instituce působí jako centrální orgán pro oblast společné zahraniční a bezpečnostní politiky, jakož i centrální orgán pro delegace EU akreditované ve třetích zemích a při mezinárodních organizacích. Můžeme říct, že síť delegací EU jako „*zastupitelských úřadů EU*“ je poměrně dobře vytvořena. Na druhou stranu EU nemá zastoupení v zemích jako je např. Írán nebo Korejská lidová demokratická republika, které v současnosti představují největší globální bezpečnostní riziko.<sup>118</sup>

ESVČ se skládá z ústředí a sítě delegací ve třetích státech. Jedná se o bývalé delegace Evropské komise a kontaktní kanceláře generálního sekretariátu Rady, které se Lisabonskou smlouvou přejmenovaly na delegace EU a přešly pod správu ESVČ.<sup>119</sup>

---

<sup>115</sup> Rozhodnutí Rady 2010/427 ze dne 26. července 2010 o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost. Úř. věst. L 201, 3. srpna 2010, s. 30–40.

<sup>116</sup> WEISS, Tomáš. Evropská služba pro vnější činnost a legitimita zahraniční politiky Evropské unie. *Mezinárodní vztahy*, 2012, č. 1, s. 11.

<sup>117</sup> ŠIŠKOVÁ a kol.: c.d., s. 198.

<sup>118</sup> Tamtéž, s. 197.

<sup>119</sup> WEISS: c.d., s. 11.

Zřízením ESVČ došlo ke zjednodušení prezentace evropských institucí vůči třetím zemím a mezinárodním organizacím. Na určitých místech totiž kromě delegace existovala i kontaktní kancelář generálního sekretariátu EU. EU tak byla kromě misí všech členských států zastoupena i dvěma kanceláři bruselských institucí. Přehodnocení delegací EU však tento dualismus odstranilo a umožnilo oba úřady sloučit.<sup>120</sup>

Až samotná praxe ukáže, jaké bude nové postavení delegací EU ve světě. Informace z těchto delegací mohou zvýšit celkovou efektivitu evropského rozhodování a pravděpodobnost dosažení společného postoje. To však bude záviset na tom, do jaké míry, a jestli vůbec, budou členské státy a jejich ambasády ochotny ve třetích zemích a u mezinárodních organizací přenechat komunikaci svým jménem delegacím EU. V takovém případě by však došlo k potlačení klasické bilaterální diplomacie na úrovni členských států.

### 3.2 Jednostranná opatření

Jednostranné akty mají v mezinárodním právu zvláštní postavení. Jednostranné akty totiž nejsou uvedeny ve výčtu čl. 38 Statutu Mezinárodního soudního dvora, který obsahuje formální prameny práva. Na druhé straně však můžeme říct, že se jedná o početný projev činnosti mezinárodní organizace i států. Prohlášení, která jsou učiněna ve formě jednostranných aktů ohledně právních nebo faktických skutečností, mohou mít podle mezinárodního práva účinky vzniku právního závazku. V případě mezinárodních organizací má doktrína za to, že „*pravý jednostranný úkon mezinárodní organizace v pojetí mezinárodního práva je pouze úkon jejich příslušných orgánů ve vztahu k nečlenskému státu, jenž nemá žádné smluvní vztahy s organizací samotnou, stejně tak jako nemá výhodu účastnit se rozhodování těchto orgánů*“.<sup>121</sup>

Právo EU v tomto případě pracuje s pojmem dohody. Na první pohled by se mohlo zdát, že jednostranné akty nespádají do kompetence EU, nicméně ESD v judikatuře 6/76 Kramer dovodil, že „*Společenství je nadáno pravomocí brát na sebe*

---

<sup>120</sup> Tamtéž, s. 12.

<sup>121</sup> DEGAN, Vladimír Duro. *Unilateral Act as a Source of Particular International Law*. Finnish Yearbook of International Law, 1994. s. 177.



*mezinárodní závazky v celém rozsahu svých cílů*“.<sup>122</sup> Tedy i cestou jednostranných aktů.

Nevyjasněná však zůstává otázka procesní týkající se způsobu přijímání takových jednostranných mezinárodně závazných aktů, jelikož v SES žádné takové ustanovení nenajdeme. ES přijímalo autonomní akty v rámci území členských států, které však mohly mít extrateritoriální účinky, které ovlivňují především subjekty mezinárodního práva vně území členských států ES.<sup>123</sup> Tato otázka není vyřešena ani v Lisabonské smlouvě. Přijímání zmíněných jednostranných mezinárodně závazných aktů se však neliší, co do procedury od běžných sekundárních aktů bez mezinárodního prvku. Nicméně, v případě, že jednostranný akt EU obsahuje mezinárodní závazek, měl by takový akt být hierarchicky postaven na roveň vnějším smlouv.<sup>124</sup>

Jak již bylo uvedeno výše, EU v rámci území členských států přijímá autonomní akty, které však mohou mít extrateritoriální účinky. To znamená, že EU může přijímat autonomní akty, z nichž některé mohou mít účinky ovlivňující subjekty mimo území členských států EU. Většinou se jedná o opatření ve vnějším obchodních vztazích, jako jsou cla, kvóty, apod. Patří zde také akty společné zahraniční politiky, kde řadíme především embarga, uznání cizích států nebo režimů, protesty atd. Tyto akty společné zahraniční politiky mohou být obchodní povahy, ale zejména se jedná o přerušování diplomatických styků či kulturní spolupráce. Dále se jedná o důsledky intraunijních úprav občanství a kontroly cizinců (např. dohody ze Schengenu). Jednu z nejdůležitějších rolí mezi jednostrannými akty přijímané EU však patří vyšetřování a rozhodnutí Komise v otázkách soutěže proti podnikům se sídlem mimo EU a také hospodářské sankce.<sup>125</sup> Problematika hospodářských sankcí ES a EU bude podrobněji rozebrána v následující podkapitole.

Přezkum platnosti jednostranných aktů EU (zejména hospodářské sankce, celní sazebník, kvóty, antidumpingová rozhodnutí atd.) lze bezpochyby přirovnat k přezkumu jiných sekundárních aktů EU.<sup>126</sup>

---

<sup>122</sup> Rozsudek ze dne 14. července 1976, *Kramer a další*, 6/76, Recueil, s. 1279.

<sup>123</sup> CIHELKOVÁ 2003: c.d., s. 47.

<sup>124</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 30.

<sup>125</sup> Tamtéž, s. 31.

<sup>126</sup> Tamtéž, s. 103.

### 3.2.1 Hospodářské sankce

Hospodářské sankce můžeme označit za jednostranný hospodářský donucovací nástroj EU (v minulosti ES). Ty můžeme podle jejich účelů rozdělit na dva typy. Prvním typem jsou čistě obchodní sankce jako jeden z nástrojů společné obchodní politiky (čl. 207 SFEU). Tento druh sankcí je však v praxi poměrně vzácný a navíc ve většině případů platí, že žádná čistě obchodní sankce není přijímána bez zahraničně-politického kontextu. Druhým typem sankcí jsou zahraničněpolitické sankce (čl. 75 a 215 SFEU). Jedná se o hospodářské sankce, které provádějí rozhodnutí o společném postoji, popřípadě společné akci SZBP.<sup>127</sup> Zahraničněpolitické sankce se dále dělí na samostatné sankce EU a sankce k provedení mezinárodních závazků, které jsou ve většině případů závazky plynoucí z rezolucí Rady bezpečnosti OSN. Podle sledovaného cíle se zahraničněpolitické sankce můžou dělit na nátlakové sankce a protiopatření. Zatímco u nátlakových sankcí jde o pouhé prosazení zájmů hospodářskými prostředky, v případě protiopatření je cílem vynucení změny nevhodného nebo protiprávního chování směrem k zajištění respektování mezinárodního práva.<sup>128</sup>

Původním právním základem zahraničněpolitických hospodářských sankcí byl čl. 297 SES, na němž byla postavena tzv. rhodeská doktrína. Podle této doktríny měly členské státy právo přijímat hospodářské sankce za zahraničněpolitickým účelem podle vlastních předpisů. Hospodářské sankce měly samostatný právní základ v čl. 301 SES nebo v čl. 60, odst. 1 SES. Zatímco čl. 301 SES platil obecně pro obchod se zbožím a službami, čl. 60, odst. 1. SES byl speciální v tom, že mohl být aplikován jak v jeho rámci, tak i přímo na základě opatření Rady podle SEU. Předpokladem zahraničněpolitických sankcí byl a nadále je společný postoj nebo společná akce SZBP.<sup>129</sup> Přijetím Lisabonské smlouvy je hospodářským sankcím věnován čl. 75 a 215 SFEU. Obsahem sankčního opatření může být podle čl. 75 SFEU zmrazení peněžních prostředků, finančních aktiv nebo hospodářských výhod. Působnost těchto sankcí se vztahuje na fyzické či právnické osoby, skupiny a nestátní útvary<sup>130</sup>. Cílem těchto sankcí je především boj proti terorismu, boj proti

---

<sup>127</sup> Tamtéž, s. 168.

<sup>128</sup> Tamtéž, s. 169.

<sup>129</sup> SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů Evropské unie*. Praha: Linde Praha, 2007, s. 223.

<sup>130</sup> Předchozí úprava byla výslovně namířena jen proti třetím zemím a nikoliv proti jednotlivcům a nestátním entitám. V praxi to stěžovalo sankce např. proti teroristickým organizacím, které jsou nespávané s určitým státním územím.

zločinnosti a ochraně bezpečnosti, čímž získává návaznost na SZBP.<sup>131</sup> Podstata těchto sankcí a jejich osobní působnost tedy zůstává stejná. Obsah opatření čl. 215 SFEU se týká omezení nebo úplného přerušení hospodářských a finančních vztahů, což představuje mnohem širší věcnou působnost než čl. 75 SFEU. Působnost těchto opatření se vztahuje na jednu či více třetích zemí i jednotlivce. Čl. 75 SFEU se rovněž liší od čl. 215 SFEU v tom, že může být aplikován jak v jeho rámci, tak i přímo na základě opatření Rady podle SEU.<sup>132</sup>

V případě postupu přijímání hospodářských sankcí Rada na začátku rozhodne o společné akci, popřípadě společném postoji<sup>133</sup>. Ty jsou pro členské státy závazné, což vede k jednotnému provádění hospodářských sankcí. Pokud je rozhodnuto o pozastavení, omezení nebo dokonce úplném přerušení hospodářských styků, přijme Rada řádným legislativním postupem rámcové nařízení, ke kterému Rada na návrh Komise nebo Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku přijímá prováděcí opatření.<sup>134</sup> V případě, kdy Komise nebo Vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku takový návrh nepředloží, dojde k zablokování realizace společného postoje či společné akce. V minulosti mohla návrh předložit pouze Komise, po přijetí a nabytí platnosti Lisabonské smlouvy však toto právo má nově i Vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Komise navíc o tomto kroku musí uvědomit Evropský parlament. Dalším rozdílem je skutečnost, že na rozdíl od čl. 60 SES nová úprava v čl. 75 SFEU neobsahuje možnost jednostranného opatření členského státu v oblasti pohybu kapitálu a služeb.

Zatímco před přijetím Lisabonské smlouvy byly hospodářské sankce přijímány podle čl. 249 SES ve formě nařízení, nově jsou tyto sankce přijímány podle čl. 288 SFEU a to buď ve formě nařízení, nebo rozhodnutí. Jako takové pak podléhají přezkumu Soudního dvora EU, zejména pak v případě, pokud jde o dodržování lidských práv. Jejich aplikace se řídí zásadou jednotného výkladu a aplikace.<sup>135</sup>

Přijetím Lisabonské smlouvy nedošlo v rámci hospodářských sankcí k výraznějším změnám, jedná se o pouhé kosmetické úpravy, které zachovávají celou podstatu a princip těchto sankcí. V procesu přijímání hospodářských sankcí

---

<sup>131</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 169.

<sup>132</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 170.

<sup>133</sup> Zde je nutné zdůraznit, že ve většině případů společného postoje nebo společné akce se EU právně opírá o rezoluci Rady bezpečnosti OSN.

<sup>134</sup> SVOBODA 2007: c.d., s. 227-228.

<sup>135</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 172.

došlo k posílení postavení Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a také Evropského parlamentu.

### 3.3 Mezinárodněprávní odpovědnost

Evropská unie, jako mezinárodní organizace mající mezinárodněprávní subjektivitu, je odpovědna za následky svého jednání. Mezinárodněprávní subjektivita zahrnuje možnost vznášet žaloby a nároky, stejně tak jako možnost být žalovanou stranou. Tímto způsobem můžeme jednoduše rozlišit legitimaci aktivní a pasivní.

K základním zásadám mezinárodního práva patří povinnost dodržovat mezinárodní právo včetně mezinárodněprávních závazků, což platí i v právu EU, zejména pak pro oblast vnějších vztahů. Primární právo, konkrétně čl. 300, odst. 7 SES, předvíдалo povinnost dodržovat mezinárodněprávní závazky ze strany Společenství. Tato skutečnost byla potvrzena ESD v rozsudku 286-90 Poulsen. Čl. 288 SES rovněž počítal s důsledky porušení těchto závazků smluvních i mimosmluvních. Zjištění této odpovědnosti záviselo na povaze závazku.<sup>136</sup> Lisabonská smlouva počítá s důsledky porušení závazků smluvních i mimosmluvních v čl. 340 SFEU, kdy zjištění druhu této odpovědnosti nadále závisí na povaze závazku.<sup>137</sup> Toto ustanovení je posíleno čl. 3, odst. 5 SEU, který uvádí, že ve svých vztazích s okolním světem EU přispívá k přísnému dodržování a rozvoji mezinárodního práva. Z toho můžeme dovodit, že EU si je dobře vědoma toho, že musí na mezinárodní scéně dodržovat stanovené podmínky.<sup>138</sup> Odpovědnost EU ve vnějších vztazích nepředstavuje oproti obecné unijní úpravě zásadní zvláštnosti. K její aplikaci však dochází velmi často právě v souvislostech vnějších vztahů, protože právě tam vznikají mimořádné situace při aplikaci práva EU. Při jejím projednávání je často konstatována neplatnost sekundárního aktu.<sup>139</sup>

U smluvních závazků konstatovalo v konkrétním případě odpovědnost Společenství buď přímo ESD, kdy vnější smlouvy byly zároveň akty komunitárního práva, nebo před Rozhodčím tribunálem WTO, tzv. „*panely*“ pro řešení sporů, anebo

<sup>136</sup> SVOBODA 1999: c.d., s. 33.

<sup>137</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 74.

<sup>138</sup> SARI, Aurel; WESSEL, Ramses. International Responsibility for EU Military Operations: Finding the EU's Place in the Global Accountability Regime. In VAN VOOREN, Bart (eds). *The EU's Role in Global Governance: The Legal Dimension*. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 128.

<sup>139</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 74.

arbitráží, kdy mezinárodní společenství uznávalo odpovědnost Společenství za porušení komunitárních vnějších smluv ze strany členských států.<sup>140</sup> V nové právní úpravě v případě smluvních závazků konstatuje v konkrétním případě odpovědnost EU orgán založený vnější smlouvou nebo arbitráž.<sup>141</sup>

Mimosmluvní odpovědnost Společenství existovala také, nicméně mezinárodní praxe nám neposkytla příliš mnoho příkladů žalob mezinárodních organizací. Jako příklad můžeme uvést případy, kdy mezinárodní organizace může být žalována za protiprávní akty provedené jejími orgány nebo zaměstnanci a stejně tak může žalovat stát.<sup>142</sup> Mimosmluvní odpovědnost má v dnešní době samozřejmě i EU.

Aktivní legitimace v otázkách mezinárodněprávní odpovědnosti předpokládá existenci právní subjektivity a výklad zakládajícího dokumentu organizace ve světle účelu a funkcí jednotlivé mezinárodní organizace. Společenství bylo nadáno vnějšími úkoly a vstupovalo do vztahů s třetími státy, a proto bylo potřeba, aby Společenství hájilo svá práva na úrovni mezinárodního práva. EU má přijetím Lisabonské smlouvy explicitně přiznanou právní subjektivitu a je rovněž nadána vnějšími úkoly. Jako příklad můžeme uvést oblast obchodu, kde EU musí vstupovat do vztahů se třetími stranami. EU tak má potřebu hájit svá práva na úrovni mezinárodního práva.<sup>143</sup>

Evropská unie nemá kvůli své regionální omezenosti „objektivní“ právní subjektivitu<sup>144</sup>. Evropská unie, stejně jako v minulosti Společenství, je aktivně legitimována podávat žaloby pouze vůči těm státům a organizacím, které ji explicitně nebo implicitně uznaly, a to buď akreditováním diplomatických misí, nebo uzavřením mezinárodních dohod.<sup>145</sup>

Evropská unie je jednou z mála mezinárodních organizací, která má vlastní soudní instanci. Obligatorně příslušný k řešení sporů mezi členskými státy a EU je podle čl. 141 SESAE a čl. 258 SFEU (před přijetím Lisabonské smlouvy se jednalo o čl. 226 SES) Soudní dvůr EU. Ten však nemá na základě zřizovacích smluv možnost

---

<sup>140</sup> SVOBODA 1999: c.d., s. 34.

<sup>141</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 71.

<sup>142</sup> SVOBODA 1999: c.d., s. 34.

<sup>143</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 72.

<sup>144</sup> OSN je celosvětová organizace, která má „objektivní“ právní subjektivitu. Ta spočívá v tom, že několik desítek států zastupujících velkou většinu členů mezinárodního společenství mělo pravomoc v souladu s mezinárodním právem dát vznik subjektu nadanému objektivní mezinárodní subjektivitou, a nikoliv pouze subjektivitou uznanou jimi samými, včetně pravomoci podávat mezinárodní žaloby. Nečlenský stát v tomto případě nemůže namítat, že takovou organizaci neuznal, a z toho důvodu pak není pasivně legitimován k žalobě.

<sup>145</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 72.

přezkoumávat žaloby z důvodu mezinárodněprávní odpovědnosti EU. Naopak, Soudní dvůr EU může rozhodovat spory vedené proti EU z důvodu smluvní nebo mimosmluvní odpovědnosti, kde aktivní legitimace není vázána na vztah k EU. V neposlední řadě pak může podle čl. 272 SFEU rozhodovat věci na základě rozhodčí doložky. EU je také členem Světové obchodní organizace, stejně tak jako všechny členské státy EU, kde spory mezi členy WTO obligatorně rozhoduje Orgán pro řešení sporů WTO.<sup>146</sup>

EU získává explicitním přiznáním mezinárodněprávní subjektivity právo být účastníkem soudních řízení podle mezinárodního práva, právo nést odpovědnost a vznášet nároky vyplývající z odpovědnosti jiných subjektů, což můžeme považovat za největší přínos Lisabonské smlouvy v oblasti mezinárodněprávní odpovědnosti.

### 3.4 Výsady a imunity

Udělování určitých výsad a imunit mezinárodním organizacím a jejich úředníkům v praxi zajišťuje funkční nezávislost na zakladatelských, případně členských státech.<sup>147</sup>

Výsady a imunity Společenství byly upraveny Protokolem o výsadách a imunitách Evropských společenství z 8. dubna 1965. Jejich funkční povaha byla doložena v čl. 28 Slučovací smlouvy, který konstatuje, že *„evropská společenství jsou nadána na územích členských států výsadami a imunitami nutnými k plnění svých úkolů“*. Protokol se kromě výsad a imunit Společenství týkal také výsad a imunit orgánů Společenství, zástupců členských států účastnících se prací orgánů, úředníků a jiných zaměstnanců a misí třetích zemí akreditovaných u ES. Protokol se dále aplikoval na Evropskou investiční banku a na Evropskou centrální banku.<sup>148</sup> V tomto ohledu se nic nemění ani nabytím platnosti Lisabonské smlouvy, kdy výsady a imunity EU jsou nadále upraveny Protokolem o výsadách a imunitách Evropské unie. Čl. 343 SFEU uvádí, že *„Unie požívá na území členských států výsad a imunit nezbytných k plnění svého poslání za podmínek stanovených v Protokolu o výsadách a imunitách Evropské unie ze dne 8. dubna 1965. Totéž platí pro Evropskou centrální banku a Evropskou investiční banku“*.

---

<sup>146</sup> Tamtéž, s. 73.

<sup>147</sup> DAVID a kol.: c.d., s. 207.

<sup>148</sup> SVOBODA 2007: c.d., s. 39.

Podle výše uvedeného protokolu jsou prostory a budovy EU nedotknutelné, kdy jsou vyloučeny z domovních prohlídek, rekvizic, zabavení či vyvlastnění. Nedotknutelné jsou i archivy EU. EU, její pohledávky, příjmy a ostatní majetek jsou osvobozeny od veškerých přímých daní, stejně tak jako od veškerých cel, zákazů a omezení při dovozu a vývozu, pokud jde o předměty určené pro její úřední potřebu a její publikace. Orgány EU požívají pro svou úřední komunikaci a předávání veškerých dokumentů na území členských států stejného zacházení jako v případě diplomatických zastoupení v daném státě. Úřední korespondence a další úřední komunikace mezi orgány EU nepodléhá cenzuře. Správním či jiným omezením nepodléhají ani členové Evropského parlamentu. Ti navíc nemohou být vyšetřováni, zadrženi nebo stíháni pro své názory či hlasování během výkonu své funkce. Členové Evropského parlamentu dále požívají imunit přiznávaných členům parlamentu vlastního státu a nemohou být soudně stíháni nebo zadrženi na území jakéhokoliv členského státu EU. Imunity se však nelze dovolávat v případě přistižení při činu a sám Evropský parlament je oprávněn svého člena imunity zbavit.<sup>149</sup>

Úředníci a jiní zaměstnanci EU jsou na území všech členských států vyňati z pravomoci soudů pro úkony spojené s výkonem jejich funkce, včetně ústních a písemných projevů, s výhradou použití ustanovení smluv jednak o pravidlech určujících odpovědnost úředníků a jiných zaměstnanců vůči EU a jednak o příslušnosti Soudního dvora EU rozhodovat spory mezi EU a jejich úředníky a jinými zaměstnanci. Úředníci a jiní zaměstnanci EU jsou zvýhodněni i v jiných oblastech, které podrobně rozebírá čl. 11 Protokolu o výsadách a imunitách. Platy, mzdy a služební požitky, který EU poskytuje svým úředníkům a jiným zaměstnancům, podléhají dani ve prospěch samotné EU. Úředníci a jiní zaměstnanci EU jsou osvobozeni od vnitrostátních daní z platů, mezd či počitků, které jim EU poskytuje.<sup>150</sup>

Čl. 16 Protokolu o výsadách a imunitách stanovuje, že členský stát, na jehož území má EU sídlo, udělí obvyklé diplomatické výsady a imunity misím akreditovaným u EU. To se týká především Belgie, kde má EU sídlo, a mise třetích zemí. Tyto výsady a imunity jsou pak založeny na zásadě reciprocity. V samotné praxi delegace EU získávají výsady a imunity smluvně s hostitelským státem. Obecná struktura příslušných dohod o výsadách a imunitách je taková, že nejprve je uznána právní subjektivita EU na území hostitelského státu a následně je pak po

---

<sup>149</sup> SYLLOVÁ a kol.: c.d., s. 1062-1063.

<sup>150</sup> Tamtéž, s. 1063-1064.

nezbytných úpravách aplikována Vídeňská úmluva o diplomatických vztazích z roku 1961 na zastoupení EU v daném státě nebo organizaci.<sup>151</sup>

V dnešní době je Vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku povinen zabezpečit, aby přijímací stát přiznal delegaci EU, personálu delegace a majetku podobné výsady a imunity, jaké jsou uvedeny ve Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích z roku 1961.<sup>152</sup>

Lisabonská smlouva v oblasti výsad a imunit EU nepřináší žádné výrazné změny a to i z toho důvodu, že EU v případě výsad a imunit nadále vychází z Protokolu o výsadách a imunitách ES, který byl přijat už v roce 1965.

---

<sup>151</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 33.

<sup>152</sup> ŠIŠKOVÁ a kol.: c.d., s. 201.



## **4. Uzavírání vnějších smluv ES/EU jako projev mezinárodněprávní subjektivity**

Mezinárodní smlouva je nejhodnějším nástrojem k úpravě konkrétních otázek ve vztahu EU k nečlenským státům a mezinárodním organizacím. O praktické potřebě sjednávání mezinárodních smluv vypovídá skutečnost, že v současné době je Evropská unie vázána ve vztahu ke třetím státům či mezinárodním organizacím řádově stovkami mezinárodních smluv v mnoha oblastech. Jedná se o smlouvy z oblasti obchodních vztahů až po smlouvy v oblasti právní spolupráce.<sup>153</sup> Zároveň se však jedná o velmi komplikovaný a rozsáhlý projev mezinárodněprávní subjektivity a proto je této problematice věnována samostatná kapitola.

### **4.1 Uzavírání vnějších smluv ES/EU před přijetím tzv. Lisabonské smlouvy**

Smlouvy uzavírané ES (EU) s třetími státy nebo mezinárodními organizacemi označujeme jako dohody. Na základě počtu smluvních stran mohlo ES (a dnes EU) uzavírat dohody dvoustranné (bilaterální) nebo mnohostranné či kolektivní (multilaterální). V případě, kdy je smluvní stranou ES nebo EU pouze jedna země, mluvíme o bilaterální dohodě, v opačném případě se jedná o multilaterální dohodu. Na základě předmětu se vnější dohody ES, popřípadě EU, dělí na politické (např. spojenecké smlouvy nebo mírové dohody), hospodářské (např. obchodní dohody nebo celní dohody), právní (např. dohody o právní pomoci a extradikci), kulturní aj. Pokud dohoda umožňuje přistoupení dalších subjektů nebo se váže na souhlas dosavadních smluvních stran, rozlišujeme dohody otevřené a zavřené. Dohody právotvorné pak z hlediska právního obsahují obecná pravidla chování mezinárodněprávních subjektů, vztahující se na všechny konkrétní případy, zatímco kontraktuální dohody upravují pouze určitá právní jednání smluvních stran, která se vyčerpávají jednorázovým nebo několikerým plněním.<sup>154</sup>

Tyto tzv. vnější smlouvy byly součástí jak mezinárodního práva veřejného, tak práva komunitárního, a byly i součástí práva aplikovatelného na území jednotlivých členských států.<sup>155</sup> Z důvodu rozdílnosti právní povahy bylo potřeba rozlišovat

<sup>153</sup> TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. Praha: Leges, 2010, s. 88-89.

<sup>154</sup> CIHÉLKOVÁ 2003: c.d., s. 49.

<sup>155</sup> SVOBODA 1999: c.d., s. 54.

především komunitární vnější smlouvy a vnější smlouvy uzavřené v rámci bývalého druhého a třetího pilíře.

#### 4.1.1 Komunitární vnější smlouvy

Vnější smlouvy byly především součástí komunitárního práva a to od nabytí jejich platnosti po řádné uzavření Společenstvím. Tato skutečnost měla čtyři zásadní důsledky. Vnější smlouvy byly závazné, nadřazené nad sekundárním právem, mohly mít přímý účinek a ESD měl rozsáhlou jurisdikci při výkladu a aplikaci těchto vnějších komunitárních smluv.<sup>156</sup> Tyto důsledky si trochu více přiblížíme.

Mezinárodní smlouvy uzavřené ES s třetími státy nebo mezinárodními organizacemi byly podle čl. 300, odst. 7 SES závazné pro orgány Společenství a pro členské státy.<sup>157</sup> Tyto smlouvy tak zavazovaly ve smyslu mezinárodního práva členské státy, i když formálně nebyly smluvními stranami. Vnější smlouvám se v hierarchii pramenů práva ES přisuzovalo místo mezi primárním a sekundárním právem. Podřízenost primárnímu právu byla nezpochybnitelná. V případě sekundárního práva ES mu ESD konzistentně vyjadřoval podřízenost vůči vnějším smlouvám a to už od rozhodnutí ve věci 21-24/72 International Fruit III. V tomto rozhodnutí ESD stanovil, že pro účely přezkumu platnosti sekundárního aktu musí rovněž zkoumat, zda jeho platnost nemůže být ovlivněna rozporem s pravidlem mezinárodního práva, jež zavazuje Společenství. Pokud byla vnější smlouva závazná pro orgány Společenství, nemohl orgán ES legálně přijmout sekundární akt, který by byl v rozporu s vnější smlouvou. Případný rozpor následně řešil ESD neplatností sekundárního aktu.<sup>158</sup> ESD stanovil, že vnější komunitární smlouvy měly i přes svůj mezinárodní rozměr přímý účinek, nicméně jeho aplikace byla podmíněna dvěma testy. Obecný test vnější smlouvy jako celku zjišťoval, zda přímý účinek nevylučuje přílišná flexibilita nebo jej umožňoval její cíl, který spočíval v přibuznosti právního režimu nastoleného vnější smlouvou a režimu ES. Individuální test jednotlivých ustanovení pak přiznával vnějším smlouvám přímý účinek za předpokladu, že splňovaly tři kritéria, kterými byla jasnost, bezpodmínečnost a právní dokonalost. Ustanovení vnější smlouvy mohlo mít přímý účinek i v takovém případě, kdy neprošla obecným testem. Potom však ES musel provést příslušné ustanovení

---

<sup>156</sup> SVOBODA 2007: c.d., s. 71-72.

<sup>157</sup> SVOBODA 2009: c.d., s. 41.

<sup>158</sup> Tamtéž, s. 43.

komunitárním předpisem, popřípadě na takové ustanovení komunitární předpis odkazoval.<sup>159</sup> V řízení o posudku ESD zjišťoval slučitelnost návrhu vnější smlouvy podle čl. 300, odst. 6 SES pouze s primárním právem ES, nikoliv se sekundárním právem ES.<sup>160</sup>

#### 4.1.1.1 Právní základ uzavírání vnějších smluv ES/EU

SES neobsahovala obecné zmocnění k uzavírání vnějších smluv kromě šesti výslovně zmíněných oblastí. Jednalo se o obchodní politiku (čl. 133 SES), přidružení (čl. 310 SES), cla, výzkum (čl. 170 SES), životní prostředí (čl. 174 SES) a rozvojovou spolupráci (čl. 181 SES). Tento výčet však nebyl taxativní a bylo nutné jej číst ve světle teorie implicitních pravomocí ESD<sup>161</sup>. Dále se zde řadily i dohody o přistoupení k EU (bývalý čl. 48 SEU), dohody v oblasti SZBP (bývalý čl. 24 SEU) a dohody v oblasti třetího pilíře (bývalý čl. 38 SEU).<sup>162</sup>

#### 4.1.1.2 Obecný postup uzavírání vnějších smluv ES/EU

Obecná úprava uzavírání vnějších smluv ES byla upravena v čl. 300 SES a zvláštní pravidla pak v čl. 133 SES a čl. 48 a 49 SEU. Obecný postup uzavírání vnějších smluv byl ten, že Komise nejprve navrhla Radě uzavření příslušné smlouvy. Jednalo o aplikaci obecného návrhového monopolu Komise na vnější vztahy podle čl. 250-252 SES. Rada následně kvalifikovanou většinou, kromě případu čl. 300, odst. 2 SES, kdy byla zapotřebí jednomyslnost, zmocnila Komisi k zahájení jednání a zároveň ustanovila zvláštní výbor, který Komise povinně konzultovala při sjednávání návrhu smlouvy. Rada navíc mohla za tímto účelem vydat zvláštní směrnice *sui generis*. Následoval fakultativní krok, kdy Rada, Komise nebo členský stát si mohli předem vyžádat posudek ESD o slučitelnosti zamýšlené dohody s komunitárním právem.<sup>163</sup>

V určitých případech mohl do celého procesu zasáhnout také Evropský parlament. Ten zaujímal stanovisko ve lhůtě stanovené Radou. Pokud v této lhůtě

---

<sup>159</sup> Tamtéž, s. 46-48.

<sup>160</sup> Tamtéž, s. 41.

<sup>161</sup> K problematice tzv. implicitních pravomocí ES více např. SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů Evropské unie*. Praha: Linde Praha, 2007, s. 51-57. nebo DE BAERE, Geert. *Constitutional principles of EU external relations*. New York: Oxford University Press, 2008, s. 16-29.

<sup>162</sup> SVOBODA 1999: c.d., s. 60.

<sup>163</sup> SVOBODA 2009: c.d., s. 58-59.

Evropský parlament nezaujmul stanovisko, mohla Rada jednat dále. Evropský parlament mohl do procesu sjednávání smluv zasáhnout ve formě konzultace a to i tehdy, dotýkala-li se dohoda oblasti, ve které byl pro přijetí vnitřních pravidel požadován postup dle čl. 251 SES nebo čl. 252 SES, a pro dohody zakládající se na čl. 308 SES. ESD tuto konzultaci považoval za součást legislativního procesu a opomenutí konzultovat EP bylo porušením podstatné procesní náležitosti ve smyslu čl. 230 SES. V některých případech byl dokonce vyžadován souhlas Evropského parlamentu a to v případech uzavření asociační dohody (čl. 310 SES), dohody vytvářející zavedením postupu spolupráce zvláštní institucionální rámec, dohody mající významné rozpočtové dopady na ES a dohody měnící akt přijatý postupem podle čl. 251 SES. Potřebný souhlas byl udělován absolutní většinou hlasů poslanců. V případě obchodních dohod nebyla vyžadována intervence EP.<sup>164</sup>

V další fázi Rada na návrh Komise rozhodla o podmíněném podpisu smlouvy, která určila jednoho, popřípadě více mandatářů, kteří podepsali smlouvu jejím jménem, a to zásadně kvalifikovanou většinou. Jednomyslnost byla v Radě používána v případě, kdy to vyžadovalo komunitární právo, nebo pro dohody o přidružení podle čl. 310 SES a dohody přijímané na základě subsidiárních pravomocí podle čl. 308 SES. Na závěr, kdy byly splněny všechny vnitřní kroky ke schválení smlouvy komunitárními orgány, mohla být smlouva Společenstvím uzavřena. Smlouvy uzavírala z větší části Rada, pouze výjimečně Komise. Komise neměla pravomoc uzavírat mezinárodní smlouvy jménem Společenství.<sup>165</sup>

SES se nezmiňovala o tom, jak má Rada smluvně zavázat ES na mezinárodní úrovni. Rada se tak nechala inspirovat obecnou mezinárodněprávní praxí a používala k dosažení toho účelů dva postupy. První, tzv. slavnostní postup, byl založen na rozlišení podmíněného podpisu parafované dohody od jejího uzavření. Takto uzavřená dohoda pak měla za následek závazek ES ve vztahu ke druhé smluvní straně, kdy uzavření v tomto smyslu odpovídalo ratifikaci států. Druhý, tzv. jednoduchý postup, spočíval v tom, že samotný podpis dohody sám o sobě zavazoval Společenství. V obou těchto případech Rada schvalovala s konečnou platností návrh smlouvy ve formě nařízení, které bylo upřednostňováno, nebo rozhodnutím *sui generis* bez adresáta. Tento právní akt, jenž byl posléze zveřejněn v Úředním listu ES, však neuzavíral samotnou smlouvu. Nařízení, popřípadě

---

<sup>164</sup> SVOBODA 1999: c.d., s. 64.

<sup>165</sup> SVOBODA 2009: c.d., s. 60.

rozhodnutí, dávalo pouze oprávnění k jejímu podpisu ze strany ES nebo oznámení, že vnitřní schválení se uskutečnilo a někdy obsahovalo ustanovení týkající se provádění smlouvy v ES. Skutečným uzavřením smlouvy byl její podpis, popřípadě výměna, uložení nebo oznámení aktu schválení. Přestože ES nemělo povinnost registrovat vnější smlouvy u generálního tajemníka OSN, činilo tak od roku 1976.<sup>166</sup>

Výše zmíněný obecný postup přijímání vnějších smluv ES nebyl uplatněn v několika případech. V první řadě se jednalo o tzv. smíšené smlouvy, na jejich sjednávání, podpisu a ratifikaci dohody se společně podílely všechny členské státy a Společenství. Dále se jednalo o smlouvy, k jejichž uzavření byla zmocněna Komise namísto Rady zvláštním předpisem podle čl. 300, odst. 2 SES. Zde se řadily dohody o uznání *laissez-passer*, změny vnějších smluv, kdy Rada mohla zmocnit Komisi, aby schvalovala jménem Společenství změny při uzavírání smlouvy; a vnější smlouvy EURATOM. V poslední řadě se pak jednalo o smlouvy, které nesjednávala Komise, ale Rada. Zde patří smlouvy týkající se měny nebo směnných kurzů (čl. 111, odst. 3 SES); smlouvy, jež se uzavíraly postupem podle bývalého čl. 48 SEU; smlouvy o přijetí nového členského státu a také vnější smlouvy EU uzavírané v rámci bývalého druhého a třetího pilíře.<sup>167</sup>

#### **4.1.2 Vnější smlouvy v bývalém druhém a třetím pilíři**

Podle bývalých čl. 24 a 38 SEU mohla EU uzavírat vnější smlouvy k provedení SZBP a Policejní a justiční spolupráce ve věcech trestních. Tyto vnější smlouvy však neměly běžnou povahu mezinárodních smluv, protože ačkoliv byla jejich přímým účastníkem na unijní straně pouze EU, vyplývaly z nich závazky, které se přímo dotýkaly členských států. Vnější smlouvy v tehdejším třetím pilíři se podle bývalého čl. 38 SEU sjednávaly postupem stanoveným v bývalém čl. 24 SEU.<sup>168</sup> Jinak se vnější smlouvy od tehdejšího druhého pilíře neodlišovaly, a proto o nich bude pojednáno společně.

Smlouvy v bývalém druhém pilíři se rozlišovaly na participační, které umožňovaly účast třetího státu na misi EU; dohody statusové, které upravovaly podmínky pobytu civilní nebo vojenské mise ve třetím státě; a dohody bezpečnostní, které umožňovaly stranám navzájem se seznamovat s utajovanými skutečnostmi.

---

<sup>166</sup> SVOBODA 1999: c.d., s. 65-66.

<sup>167</sup> SVOBODA 2009: c.d., s. 63-64.

<sup>168</sup> SVOBODA 2007: c.d., s. 88.

Smlouvy tehdejšího třetího pilíře se zpravidla daly označit za smlouvy prezidentské kategorie, jelikož upravovaly např. právní pomoc nebo vydávání mezi členskými státy EU a třetím státem.<sup>169</sup>

Vnější unijní smlouvy byly součástí práva bývalého druhého a třetího pilíře. Z hlediska hierarchie patřily, podobně jako vnější smlouvy komunitární, mezi unijní primární právo a sekundární právo unijní.<sup>170</sup>

Sjednávání vnějších smluv v rámci bývalého druhého a třetího pilíře se odlišovalo od obecného postupu podle čl. 300 SES. Rada nejprve jednomyslně zmocnila předsednictví za účelem zahájení jednání. Tomuto předsednictví mohla být nápomocna Komise. Předsednictví a případně Komise sjednávala obsah dohody a Rada na doporučení předsednictví dohodu uzavírala dvěma možnými způsoby - kvalifikovanou většinou nebo jednomyslně. Rada dohodu uzavírala podle bývalého čl. 23, odst. 2 SEU kvalifikovanou většinou pouze v případě, šlo-li o vnější dohodu k provedení společné akce nebo společného postoje podle bývalého čl. 24, odst. 3 SEU. Členský stát však mohl namítnout důležitý důvod státní politiky a hlasování kvalifikovanou většinou se neuskutečnilo. Místo toho byla dohoda podstoupena k jednomyslnému rozhodnutí Evropské radě. Ve většině případů ale Rada uzavírala vnější dohody jednomyslným rozhodnutím. Mohlo se však stát, že ústavněprocesní požadavky některého členského státu bránily jednomyslnosti v Radě. V tomto případě se mohli do obdržení jeho souhlasu členové Rady dohodnout na prozatímním provádění dohody na základě čl. 24, odst. 5 SEU. Tento zmíněný článek byl postaven na presumpci splnění ústavních předpisů členským státem k momentu hlasování v Radě. Nebylo rozhodující, zdali vnější smlouva obsahovala konkrétní závazky pro členské státy či nikoliv. V praxi členský stát takovou výhradu uplatňoval jen tehdy, když mu z dané smlouvy vznikl nový závazek. Jednalo se především o závazky, které vůbec nespádávaly do tehdejšího druhého nebo třetího pilíře; závazky jdoucích nad rámec již existující legislativy EU a závazky, jejichž plnění nebylo odpovědností pouze orgánů EU.<sup>171</sup>

V období před přijetím Lisabonské smlouvy byla pravomoc EU týkající se uzavírání mezinárodních smluv velmi pochybná, což bude podrobněji rozebráno v následující podkapitole.

---

<sup>169</sup> Tamtéž, s. 90.

<sup>170</sup> Tamtéž, s. 91.

<sup>171</sup> Tamtéž, s. 96-97.

#### 4.1.3 Pravomoc EU uzavírat mezinárodní smlouvy

V období před přijetím Lisabonské smlouvy byla pravomoc EU k uzavírání mezinárodních smluv velmi pochybná. Evropská unie uzavřela s třetími státy a mezinárodními organizacemi řadu mezinárodních dohod v oblastech, které byly upraveny tehdejším zněním SEU.<sup>172</sup> Jen v letech 2002-2007 Rada jménem EU podle bývalého čl. 24 SEU v rámci Evropské bezpečnostní a obranné politiky uzavřela více než 70 mezinárodních smluv.<sup>173</sup> Většina těchto smluv má v praxi zavazovat členské státy a zde se nabízí otázka, zda EU mohla zavazovat mezinárodní smlouvou členské státy.

Počátky pochybností můžeme začít hledat už u mezinárodněprávní subjektivity EU, která Unii nebyla explicitně přiznána, nicméně Rada souhlasila se sjednáním mezinárodních smluv ze strany EU v oblasti bývalého druhého a třetího pilíře. Z bývalého čl. 38 SEU vyplývalo, že EU měla omezenou způsobilost k uzavírání mezinárodních smluv a to v tehdejších druhém a třetím pilíři. Na druhé straně však z Prohlášení č. 4 k Amsterdamské smlouvě<sup>174</sup> jednoznačně vyplývalo, že členské státy nepověřily EU, aby uzavírala mezinárodní smlouvy jejich jménem. To znamená, že EU sice byla způsobilá uzavírat mezinárodní smlouvy, nicméně ty zavazovaly orgány EU, ne však členské státy jako takové.<sup>175</sup> Zatímco v SES, konkrétně čl. 300, odst. 7, jsme mohli najít ustanovení, které konstatovalo, že mezinárodní dohody jsou závazné pro orgány Společenství a pro členské státy, SEU v tehdejším čl. 24, odst. 6 SEU uváděla, že dohody zavazují orgány EU, nicméně o členských státech zde nenajdeme ani zmínku. Smlouvy sjednávané EU nepatřily do výlučné pravomoci EU a mohly být sjednávány pouze v těch oblastech, kde členské státy přenesly své pravomoci na EU. Takové přenesení ale vylučovalo již zmíněné Prohlášení č. 4 k Amsterdamské smlouvě. Do bývalého čl. 24 SEU byl včleněn odstavec 5, který uváděl, že „*členský stát, jehož zástupce v Radě prohlásí, že tento stát musí splnit své ústavní předpisy, není touto dohodou vázán*“. Z tohoto znění je

---

<sup>172</sup> Jako příklad můžeme uvést Dohodu mezi EU a USA o vydávání a vzájemné pomoci v trestních věcech (2003/516/ES), Dohodu mezi EU a Islandem a Norskem o postupu předávání mezi členskými státy EU a Islandem a Norskem (2006/697/ES) nebo Dohoda mezi Mezinárodním trestním soudem a EU o spolupráci a pomoci (2006/313/SZBP).

<sup>173</sup> SARI, Aurel. The Conclusion of International Agreements by the European Union in the Context of the ESDP. *International and Comparative Law Quarterly*, 2008, roč. 57, č. 1, s. 85.

<sup>174</sup> „Články 24 a 38 SEU a veškeré dohody z nich vyplývající neznamenají přenos pravomocí členských států na EU“.

<sup>175</sup> TÝČ, Vladimír a kol. *Vybrané otázky působení práva Evropské unie ve sféře českého právního řádu*. Brno: Masarykova Univerzita, 2011, s. 141.

patrné, že se předpokládala závaznost dohody nejen pro orgány EU, ale také pro členské státy.<sup>176</sup> Pokud by tedy členský stát dohodu vnitrostátně neschválil, je zřejmé, že by pak nebyl takovou dohodou vázán. V opačném případě by nastala nejasná situace a nejasnými právními důsledky. Nebylo by totiž vůbec zřetelné, od kterého okamžiku by byl členský stát dohodou vázán a kdy by vůbec samotná dohoda jako taková vstoupila v platnost.<sup>177</sup>

Z toho můžeme dovodit, že EU sice některé mezinárodní smlouvy, zejména v bývalém třetím pilíři, uzavírala jménem členských států, což bylo ovšem neslučitelné se zmíněným Prohlášením č. 4 k Amsterdamské smlouvě. V praxi totiž tyto dohody nemohla z praktického hlediska provádět EU, ale pouze členské státy. Přesto byly tyto dohody uzavírány EU bez samotné účasti členských států. Můžeme konstatovat, že tato praxe byla jednoznačně v rozporu s právní úpravou, konkrétně s tehdejším zněním SEU, stejně tak jako i s povahou závazků v dohodách obsažených. Na druhou stranu se však musí zmínit fakt, že tyto postupy byly členskými státy přijímány a nebyly předmětem sporů či námitek. Ačkoliv EU některé mezinárodní dohody neuzavírala vlastním jménem, ale jménem členských států, což se z praktického hlediska jevílo jako logické, z právního hlediska vyplývá, že EU nemohla bez dalšího zavazovat členské státy navenek. Nemohla tak sama uzavírat mezinárodní smlouvy, které by automaticky zavazovaly členské státy.<sup>178</sup>

Na závěr lze říci, že koncepce bývalých čl. 24 a 38 SEU byla velmi nešťastná a postrádala požadavky racionální právní regulace. EU neměla oprávnění se zavazovat vlastním jménem, nýbrž jménem členských států. Přesto můžeme tehdejší mezinárodní dohody uzavřené EU považovat za smlouvy, jejichž stranou byly i členské státy EU, s výjimkou těch, které by to odmítly podle čl. 24, odst. 5 SEU.<sup>179</sup>

Lisabonská smlouva tento problém odstraňuje, jelikož nástupcem ES se stává v plném rozsahu EU, ruší se tzv. pilířová struktura a nový čl. 216, odst. 2 SFEU uvádí, že „*dohody uzavřené Uníí jsou závazné pro orgány Unie i pro členské státy*“. Je však také nutné připomenout, že Lisabonská smlouva vyřešila pravomoc EU k uzavírání smluv jen pro smlouvy uzavřené po 1. prosinci 2009, kdy Lisabonská smlouva nabyla platnosti.

---

<sup>176</sup> TÝČ, Vladimír. Postavení mezinárodních smluv v právu ES (EU) a jejich aplikace v členských státech. In KANDALEC, Pavel (ed). *Dny veřejného práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2007, s. 1237.

<sup>177</sup> TÝČ 2007: c.d., s. 1238.

<sup>178</sup> Tamtéž, s. 1238-1239.

<sup>179</sup> TÝČ a kol.: c.d., s. 125.



## 4.2 Uzavírání vnějších smluv EU po přijetí tzv. Lisabonské smlouvy

Mezinárodní smlouvy uzavírané mezi EU a třetími státy nebo mezinárodními organizacemi jsou označovány jako vnější smlouvy. V primárním právu jsou však tyto vnější smlouvy označovány jako „*mezinárodní smlouvy*“ (čl. 3, odst. 2 SFEU) nebo „*dohody*“ (čl. 37 SEU, čl. 216 SFEU).<sup>180</sup>

Z hlediska právní povahy jsou tyto vnější smlouvy součástí mezinárodního práva veřejného, práva EU a také práva aplikovatelného na území členských států a jejich orgány. V první řadě jsou vnější smlouvy součástí mezinárodního práva veřejného, jelikož druhou smluvní stranou je další subjekt mezinárodního práva. Z tohoto důvodu podléhá obyčejovému režimu, který je kodifikován ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu. Po vstupu vnější smlouvy v platnost se stává také součástí práva EU. Vnější smlouva je přijímána orgány EU v podobě nařízení nebo rozhodnutí a publikací v Úředním věstníku je inkorporována do práva EU. Tento počin má ve skutečnosti několik zásadních důsledků. Vnější smlouva je závazná, hierarchicky nadřazena nad sekundárním právem, může mít přímý účinek a Soudní dvůr EU má rozsáhlou jurisdikci při výkladu a aplikaci vnějších smluv EU.<sup>181</sup> Nyní si tyto důsledky přiblížíme, i když se přijetím Lisabonské smlouvy příliš nezměnily.

Čl. 216, odst. 2 SFEU uvádí, že „*řádně uzavřené vnější smlouvy jsou závazné pro orgány EU i pro členské státy*“. Závaznost vnějších smluv pro EU znamená, že nastává automaticky podle norem mezinárodního práva, aniž by byla nutná jejich unijní recepce či transformace konkrétní vnější smlouvy. Vnější smlouvy jsou v hierarchii pramenů práva EU postaveny mezi primární a sekundární právo. EU tak nemůže přijmout sekundární akt, který by byl v rozporu s vnější smlouvou. Přijmout vnější smlouvu v rozporu s primárním právem EU je možné pouze postupem předvídaným pro revizi primárního práva stanoveném v čl. 48 SEU.<sup>182</sup> Vnější smlouvy mohou mít podle Soudního dvora EU přímý účinek, nicméně jeho aplikace je podmíněna dvěma testy. Nejprve nesmí být přímý účinek vyloučen povahou a strukturou vnější smlouvy jako celku. Následuje tzv. individuální test jednotlivého ustanovení vnější smlouvy, které musí naplňovat některá kritéria. Ustanovení vnější dohody musí splňovat obecné požadavky pro přímý účinek jakékoliv normy EU, kterými jsou jasnost, bezpodmínečnost a právní dokonalost. Vnější smlouva může

<sup>180</sup> CIHELKOVÁ 2010: c.d., s. 20

<sup>181</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 36-37.

<sup>182</sup> SYLLOVÁ a kol.: c.d., s. 754.

mít přímý účinek i v případě, kdy byl vyloučen přímý účinek vnější smlouvy jako celku. Nastane tak za předpokladu, že EU provede příslušné ustanovení předpisem EU nebo na takové ustanovení předpis odkazoval.<sup>183</sup> Podle čl. 218, odst. 11 SFEU může Soudní dvůr EU v řízení o posudku zajistit slučitelnost návrhu vnější smlouvy s primárním právem EU. Soudní dvůr EU rovněž dohlíží i nad návrhy vnějších smluv, což jsou právně nezávazné akty.<sup>184</sup>

#### 4.2.1 Právní základ uzavírání vnějších smluv EU

Tzv. hmotněprávním ustanovením neboli právním základem pro vnější činnost EU prostřednictvím sjednávání mezinárodních smluv je čl. 216, odst. 1 SFEU. Tento článek uvádí, že *„EU může uzavřít dohodu s jednou nebo více třetími zeměmi nebo mezinárodními organizacemi, stanoví-li tak Smlouvy, popřípadě je uzavření dohody nezbytné k dosažení cílů stanovených Smlouvami v rámci politik EU nebo je stanoveno právně závazným aktem EU“*.

EU může uzavírat dohody, pokud je tomu výslovně zmocněna ve Smlouvách. Smlouvy předvídají uzavírání vnějších smluv v případě přistoupení k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP); dohody v oblasti sousedské politiky; dohody o systému směnných kurzů eura ve vztahu k měnám třetích států, a to s jedním nebo více třetími státy nebo mezinárodními organizacemi; obchodní dohody; rozvojové dohody; dohody v oblasti hospodářské, finanční a technické spolupráce se třetími zeměmi; dohody o humanitární pomoci; dohody v oblasti výzkum a technologie; životního prostředí; readmisní dohody; dohody SZBP a dohody o přistoupení.<sup>185</sup>

EU může uzavírat vnější smlouvy i mimo výslovné zmocnění a to v případě, kdy je to nezbytné k dosažení cílů v rámci EU. Tato možnost je promítnutím do oblasti uzavírání mezinárodních smluv klauzule o pravomoci EU v oblasti „různé“, která je obecně upravena v čl. 352 SFEU (bývalý čl. 308 SES). V tomto případě Rada na návrh Komise jednomyslně po obdržení souhlasu Evropského parlamentu přijme vhodná ustanovení.<sup>186</sup> Z toho můžeme dovodit, že je dána pravomoc EU k uzavření mezinárodní smlouvy i v takovém případě, kdy neexistuje vnitřní pravomoc.

---

<sup>183</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 39.

<sup>184</sup> Tamtéž, s. 95.

<sup>185</sup> ŠTURMA, Pavel (ed). *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. Praha: Karolinum, 2011, s. 65.

<sup>186</sup> TÝČ a kol.: c.d., s. 124.

V poslední řadě pak EU může uzavírat dohody bez výslovného zmocnění Smlouvou, pokud je takové uzavření dohody stanoveno právně závazným aktem EU. V tomto případě akt sekundárního práva EU obsahuje pravidlo o pravomoci uzavřít dohodu, popřípadě má akt přesah i na mezinárodní smlouvy, které upravují stejné otázky.<sup>187</sup>

#### 4.2.2 Obecný postup uzavírání vnějších smluv EU

Samotnému postupu sjednávání mezinárodních smluv se věnuje tzv. procesní ustanovení čl. 218 SFEU. Čl. 218 SFEU navazuje na čl. 300 SES, bývalý čl. 24 SEU a také bývalý čl. 38 SEU. Úprava tohoto obecného postupu je výrazem odstranění tzv. pilířové struktury a s níže uvedenými výjimkami se uplatní ve všech oblastech, ve kterých má EU pravomoc uzavírat smlouvy.<sup>188</sup>

Na začátku celého procesu podává Komise Radě, popřípadě Vysokému představiteli pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku v oblasti SZBP, návrh na uzavření vnější smlouvy. Rada následně rozhoduje o zmocnění k zahájení jednání a jmenuje vyjednavče nebo vedoucího vyjednavčského týmu EU. Ten je nově ústřední figurou celého procesu, kdy od Rady dostává směrnice a podle nich pak vede vyjednávání. Rada v tomto kroku může rozhodnout, že vyjednavč musí povinně konzultovat zvláštní výbor, který bývá většinou složen ze zástupců členských států. Rada poté, na návrh vyjednavče, rozhodne o zmocnění k podpisu dohody a o jejím prozatímním provádění a také uzavření. Rada dále vydává směrnice pro jednání a může stanovit zvláštní výbor složený ze zástupců členských států, s nímž musí být jednání konzultováno. V neposlední řadě pak dává Rada zmocnění k podpisu vnějších smluv a na návrh vyjednavče rozhoduje o jejich uzavření. Rada schvaluje návrh vnější smlouvy formou nařízení nebo rozhodnutí *sui generis* bez adresáta. Přednost se ve většině případů dává formě nařízení, nicméně není možné dohledat, proč tomu tak je. V příloze takového aktu je pak text vlastní vnější smlouvy.<sup>189</sup>

Podle čl. 218, odst. 11 SFEU si může Rada, Komise, Evropský parlament nebo členský stát vyžádat posudek Soudního dvora EU o slučitelnosti návrhu smlouvy s právem EU. V případě, kdy je posudek negativní, může být dohoda

---

<sup>187</sup> Tamtéž, s. 122.

<sup>188</sup> SYLLOVÁ a kol.: c.d., s. 759.

<sup>189</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 51.

uzavřena pouze postupem stanoveným v čl. 48 SEU, tedy jako kdyby se jednalo o novelizaci primárního práva. V praxi se však většinou usiluje o odstranění neslučitelností, popřípadě se od dohody ustoupí.<sup>190</sup>

Od nabytí platnosti Lisabonské smlouvy je Evropský parlament podle čl. 218, odst. 10 SFEU zcela informován o průběhu celého postupu jednání a vyjednávání vnější smlouvy. K uzavření vnější smlouvy, kromě oblasti SZBP, se vyžaduje buď jeho souhlas, nebo předchozí konzultace. Souhlas Evropského parlamentu je vyžadován v případech, kdy se jedná o dohodu o přidružení (čl. 217 SFEU), dohodu o přistoupení EU k EÚLP, dohodu vytvářející zvláštní institucionální rámec zavedením postupů spolupráce, dohodu mající významný dopad na rozpočet EU nebo na dohodu v oblastech, na něž se vztahuje řádný, popřípadě zvláštní legislativní postup, kdy je vyžadován souhlas EP. Povinná konzultace je pak vyžadována v ostatních případech, kdy EP musí zaujmout stanovisko ve lhůtě stanovené Radou. Pokud EP v dané lhůtě stanovisko nezaujme, může Rada podle čl. 218, odst. 6 SFEU pokračovat v jednání dále. Taková konzultace je Soudním dvorem EU považována za součást legislativního procesu a proto v případě opomenutí konzultovat EP můžeme mluvit o porušení podstatné procesní náležitosti ve smyslu čl. 263 SFEU.<sup>191</sup>

V průběhu celého procesu přijímání vnější smlouvy rozhoduje Rada kvalifikovanou většinou. Jednomyslně rozhoduje pouze výjimečně a to v následujících šesti případech. Pokud se vnější smlouva týká oblasti, kde je pro přijetí aktu EU potřebné schválení jednomyslností; vnější smlouvy v oblasti obchodní politiky (obchod se službami, obchodní aspekty duševního vlastnictví a přímých zahraničních investic, a pokud je v ustanovení vnějších smluv vyžadována jednomyslnost); vnější smlouvy v oblasti SZBP; dohody o přidružení; dohody o hospodářské, finanční a technické spolupráci se třetími zeměmi a v případě dohody o přistoupení EU k EÚLP.<sup>192</sup>

Po schválení vnější smlouvy ze strany EU může Unie ostatním smluvním stranám sdělit, že se cítí být vázána podmínkami smlouvy. Smlouvy uzavírá Rada, výjimečně Komise, a jelikož SEU neupravuje způsob vyjádření souhlasu být vázán, inspiruje se Rada mezinárodněprávní praxí a využívá k tomuto účelu dva postupy.

---

<sup>190</sup> SYLLOVÁ a kol.: c.d., s. 762.

<sup>191</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 52.

<sup>192</sup> SYLLOVÁ a kol.: c.d., s. 761.

Prvním je slavnostní postup, který je založen na rozlišení podmíněného podpisu parafované dohody od jejího uzavření. Takové uzavření má za následek závazek EU ve vztahu ke druhé smluvní straně. V případě jednoduchého postupu podpis dohody sám o sobě váže EU.<sup>193</sup>

Výše zmíněné rozhodnutí či nařízení s příloženou vnější smlouvou se uveřejňují v Úředním věstníku, kdy nařízení se publikují automaticky, zatímco rozhodnutí Rady podléhá jednomyslnému schválení Radou. Tento akt přináší vnitřní schválení vnější smlouvy ze strany EU, ne však z mezinárodního pohledu, oprávnění k jejímu podpisu nebo oznámení, že vnitřní schválení nebylo uskutečněno, a někdy také obsahuje ustanovení týkající se provádění smlouvy v EU. Přestože EU nemá povinnost ukládat vnější smlouvy u generálního tajemníka OSN, činí tak od roku 1976.<sup>194</sup>

Výše zmíněný obecný postup sjednávání a uzavírání vnějších smluv EU se nepoužije v následujících případech. Jedná se o smíšené smlouvy, které vedle EU uzavírají na unijní straně i členské státy; dohody o systému směnných kurzů, jejichž úprava se Lisabonskou smlouvou dostala systematicky do stejné Hlavy V SFEU; obchodní dohody, jejichž sjednávání a uzavírání v rámci společné obchodní politiky je upraveno v čl. 207, odst. 3-5 SFEU; vnější smlouvy týkající se SZBP a PJSVT. V neposlední řadě se jedná o vnější smlouvy uzavírané Komisí. Do této kategorie patří dohody o uznání *laissez-passser*, vnější smlouvy EURATOM a soutěžní vnější smlouvy, které Komise uzavírá v rámci své výlučné pravomoci v oblasti politiky hospodářské soutěže. Na závěr se zde řadí i nepodstatné změny vnějších smluv, kdy Rada může zmocnit vyjednavče, aby jménem EU takové vnější smlouvy uzavřel.<sup>195</sup>

#### **4.2.3 Specifika uzavírání vnějších smluv EU v oblasti SZBP a PJSVT**

Právní základ pro sjednávání mezinárodních smluv je explicitně zakotven v čl. 37 SEU, podle kterého EU může uzavřít dohody spadající do oblasti SZBP. Pro samotné sjednávání smlouvy se použije obecné procedurální ustanovení, které se nachází v čl. 218 SFEU. Oproti obecnému postupu zde však najdeme několik odlišností. Zmocnění k jednání nepředkládá Komise, ale Vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku; Evropský parlament se rozhodování o

---

<sup>193</sup> SVOBODA 2010: c.d., s. 52.

<sup>194</sup> Tamtéž, s. 51.

<sup>195</sup> Tamtéž, s. 53-60.

podpisu a uzavření smluv neúčastní; dohody jsou ve většině případů uzavírány jednomyslně, jelikož jednomyslnost je ve většině případů vyžadována k přijetí aktu v oblasti SZBP. Vnější smlouvy SZBP jsou rovněž podle čl. 216, odst. 2 SFEU závazné pro členské státy.<sup>196</sup>

V důsledku zrušení tzv. pilířové struktury je oblast PJSVT v Lisabonské smlouvě plně podřízena principům unijního práva. Uzavírání vnějších smluv v této oblasti tak nově podléhá obecné procesní úpravě v čl. 218 SFEU.<sup>197</sup> Výhrada vnitrostátní ratifikace se nicméně nadále uplatní u těch smluv justice a vnitra, které budou smíšené povahy, a zároveň se bude jednat o tzv. prezidentskou smlouvu z hlediska vnitrostátní kategorizace smluv v ČR.<sup>198</sup>

### **4.3 Srovnání a změny uzavírání vnějších smluv ES/EU před a po přijetí tzv. Lisabonské smlouvy**

Nejpodstatnější změnou, kterou Lisabonská smlouva přináší, je možnost EU uzavírat mezinárodní smlouvy i v bývalém druhém a třetím pilíři. Bývalý režim komunitárních smluv je nyní rozšířen na celou EU. Všechny smlouvy přijaté po 1. prosinci 2009 se stávají právně závazné jak pro orgány EU, tak i samotné členské státy. Tím je tak vyřešena otázka, zdali EU měla právo sjednávat mezinárodní smlouvy svým jménem a zavazovat členské státy. Oproti minulé úpravě Lisabonská smlouva nepřebírá ustanovení bývalého čl. 24, odst. 5 SEU, které u smluv v bývalém druhém a třetím pilíři obsahovalo možnost uplatnit výhradu splnění ústavních předpisů členským státem, aby mohl být smlouvou vázán.<sup>199</sup> Naopak hlavní roli při uzavírání vnějších smluv hraje i nadále Rada. Obecným pravidlem rozhodování v Radě zůstává kvalifikovaná většina a jednomyslnost v SZBP.

Přijetím Lisabonské smlouvy byla do zřizovacích smluv, konkrétně čl. 216, odst. 1 SFEU, zakomponována judikatura ESD týkající se možnosti EU uzavřít vnější dohody. Došlo tak k rozšíření případů, kdy EU může uzavřít vnější smlouvy.

Zrušením pilířové struktury EU existují jednotná procesní pravidla uzavírání vnějších smluv, která jsou soustředěná do Hlavy V SFEU. Nadále však pro určité

---

<sup>196</sup> RUFFER, Emil. Sjednávání mezinárodních smluv EU a jejich vnitrostátní účinky. In ZEMÁNEK, Jiří (ed). *Vliv Lisabonské smlouvy na český právní řád: sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2009, s. 161-162.

<sup>197</sup> Tamtéž, s. 165.

<sup>198</sup> ŠIŠKOVÁ a kol.: c.d., s. 186.

<sup>199</sup> RUFFER: c.d., s. 163-164.

případy platí při postupu sjednávání vnějších dohod určitá specifika. Obecná procesní pravidla čl. 218 SFEU, která byla v minulosti obsažena v čl. 300 SES, mají nově za adresáta EU jako jeden subjekt a ne Společenství, které přestalo přijetím Lisabonské smlouvy existovat. Procesní postup se nicméně zásadně neliší, obsahuje pouze některá upřesnění, která vyplývají z bývalého čl. 300 SES a také z nového postavení Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku v otázkách SZBP. Ten nově dává Radě doporučení zahájit jednání o sjednání vnější smlouvy namísto Komise, která tak v minulosti činila. Sjednáváním vnějších smluv už nemusí být pověřena pouze Komise, ale kdokoliv, koho Rada jmenuje vyjednávačem nebo vedoucím vyjednávacího týmu.

Lisabonská smlouva celkově posiluje pozici Evropského parlamentu jako instituce EU, což se projevilo i v rámci sjednávání vnějších smluv, kdy je vyžadována povinnost získat souhlas Evropského parlamentu pro určité typy vnějších smluv. Tato povinnost se vztahuje především na smlouvu o přistoupení k EÚLP, které předpokládá čl. 6, odst. 2 SEU. Vztahuje se rovněž na dohody v oblastech, na které se vztahuje řádný legislativní postup, popřípadě zvláštní legislativní postup, v němž je vyžadován souhlas Evropského parlamentu.<sup>200</sup> Vůči Evropskému parlamentu je také nově stanovena informační povinnost týkající se průběhu vyjednávání vnějších smluv a to v celém rozsahu.

Soudní dvůr EU může na žádost členského státu, Rady, Evropského parlamentu nebo Komise posoudit kompatibilitu vnější smlouvy, kterou uzavírá EU, a ne pouze na smlouvy v rámci bývalého prvního pilíře, jak tomu bylo v minulosti.<sup>201</sup>

---

<sup>200</sup> SVOBODA 2009: c.d., s. 64-65.

<sup>201</sup> ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický a právní rámec evropské integrace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 388.

## ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce bylo komparativní metodou porovnat projevy mezinárodněprávní subjektivity ES a EU před a po přijetí Lisabonské smlouvy. Konkrétně se jednalo o právo diplomacie a legace, jednostranná opatření, uzavírání mezinárodních smluv, mezinárodněprávní odpovědnost a výsady a imunity. Lisabonská smlouva přináší nejpodstatnější změny ve třech základních věcech – Evropská unie nahrazuje Evropské společenství a stává se jeho nástupkyní, dochází ke zrušení tzv. pilířové struktury a v čl. 47 SEU je EU explicitně přiznána mezinárodněprávní subjektivita. Tyto faktory způsobují, že došlo k odstranění určité dvojkolejnosti Evropské unie a Evropského společenství a tím pádem i k vyjasnění některých pochybností, které provázely EU v souvislosti s mezinárodněprávní subjektivitou. V tomto ohledu můžeme spatřovat nejpodstatnější změnu v rámci vnějších vztahů, kterou Lisabonská smlouva přináší.

V rámci jednotlivých projevů mezinárodněprávní subjektivity dochází k největším změnám v oblasti uzavírání mezinárodních smluv, jakožto nejčastějšího projevu mezinárodněprávní subjektivity. Dochází k odstranění rozdělení tzv. komunitárních vnějších smluv a unijních smluv v rámci bývalého druhého a třetího pilíře. EU tak získává možnost uzavírat mezinárodní smlouvy i v bývalém druhém a třetím pilíři. Do zřizovacích smluv, konkrétně čl. 216 SFEU, odst. 1, byly rozšířeny případy, kdy EU může uzavřít vnější smlouvy. Zrušením pilířové struktury EU existují jednotná procesní pravidla uzavírání vnějších smluv, která jsou soustředěná do Hlavy V SFEU. Nadále však pro určité případy platí při postupu sjednávání vnějších dohod určitá specifika. Obecná procesní pravidla mají nově za adresáta EU jako jeden subjekt a ne Společenství, které přestalo přijetím Lisabonské smlouvy existovat. Procesní postup se nicméně zásadně neliší, obsahuje pouze některá upřesnění, která vyplývají z minulé právní úpravy a také z nového postavení Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku v otázkách SZBP. Lisabonská smlouva celkově posiluje pozici Evropského parlamentu jako instituce EU, což se projevilo i v rámci sjednávání vnějších smluv, kdy je vyžadována povinnost získat souhlas Evropského parlamentu pro určité typy vnějších smluv. Evropský parlament je navíc povinně informován průběhem vyjednávání vnějších smluv a to v celém rozsahu.



V případě práva diplomacie a legace se po výslovném přiznání mezinárodněprávní subjektivity EU a s právním sloučením ES a EU stává jediným partnerem mezinárodních organizací Evropská unie, ke které třetí státy a mezinárodní organizace vysílají mise svých zástupců. Od přijetí Lisabonské smlouvy je aktivní legace upravena explicitně a je institucionálně zajištěna Evropskou službou pro vnější činnost, jejíž součástí jsou delegace EU. Ty nahradily stávající delegace Komise. Delegace EU jsou nově řízeny Vysokým představitelem pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. S tímto souvisí i projev výsad a imunit, kdy je Vysoký představitel pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku povinen zabezpečit, aby hostitelský stát přiznal delegaci EU, personálu delegace a majetku podobné výsady a imunity, jaké jsou uvedeny ve Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích z roku 1961. V případě výsad a imunit EU nedochází k žádným výrazným změnám, kdy se nadále vychází z Protokolu výsad a imunit ES, který byl přijat už v roce 1965.

V rámci jednostranných opatření, kdy byla největší pozornost věnována hospodářským sankcím, nedochází přijetím Lisabonské smlouvy k výraznějším změnám. Jedná se o pouhé kosmetické úpravy, které zachovávají celou podstatu a princip těchto sankcí. V procesu přijímání hospodářských sankcí, které jsou nově přijímány ve formě nařízení, nebo rozhodnutí, došlo k posílení postavení Vysokého představitele pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, a také Evropského parlamentu.

Explicitním přiznáním mezinárodněprávní subjektivity EU získává právo být účastníkem soudních řízení podle mezinárodního práva, nést odpovědnost a vznášet nároky vyplývající z odpovědnosti jiných subjektů.

Můžeme říct, že přijetím Lisabonské smlouvy došlo k výraznému zpřehlednění a zjednodušení jednotlivých projevů mezinárodněprávní subjektivity EU. Došlo k vyřešení a vyjasnění několika problematických sporných bodů, které v minulosti EU provázely.

Sekundárním cílem práce bylo ověřit, zdali můžeme mezinárodněprávní subjektivitu EU před přijetím Lisabonské smlouvy implicitně dovodit. K tomuto ověření došlo na základě konstitutivního a deklaratorního aspektu a tří podmínek, které se objevily v judikatuře MSD, potřebné k získání mezinárodněprávní subjektivity.

Analýzou textu bývalé Smlouvy o EU lze velmi přesvědčivě dokumentovat jednotlivé konstitutivní aspekty právní subjektivity EU, které vyžaduje teorie mezinárodního práva, nicméně z deklaratorního hlediska EU mezinárodněprávní subjektivitu neměla. EU nebyla uznána mezinárodním společenstvím jako mezinárodní organizace, a to především proto, že právní subjektivita EU nebyla uznána uvnitř samotné EU. Nebyly tak zcela naplněny všechny podmínky nutné pro přiznání mezinárodněprávní subjektivity EU a v případě, že je naplněna pouze některá z podmínek mezinárodněprávní subjektivity, celkově se má za to, že organizace mezinárodněprávní subjektivitou nedisponuje. Přesto můžeme konstatovat, že EU před přijetím Lisabonské smlouvy vykazovala řadu prvků, které vybízely k tomu, že EU mezinárodněprávní subjektivitu skutečně měla. Zkoumaná hypotéza „*Mezinárodněprávní subjektivitu EU před přijetím Lisabonské smlouvy lze implicitně dovodit*“ nebyla potvrzena.

Posledním cílem práce bylo ověřit hypotézu, zdali EU měla způsobilost k uzavírání mezinárodních smluv. Bylo zjištěno, že EU sice některé mezinárodní smlouvy, zejména v bývalém třetím pilíři, uzavírala jménem členských států, což bylo ovšem neslučitelné s Prohlášením č. 4 k Amsterdamské smlouvě. V praxi totiž tyto dohody nemohla z praktického hlediska provádět EU, ale pouze členské státy. Přesto byly tyto dohody uzavírány EU bez samotné účasti členských států. Tato praxe byla jednoznačně v rozporu s právní úpravou, konkrétně s tehdejším zněním SEU, stejně tak jako i s povahou závazků v dohodách obsažených. Na druhou stranu se však musí zmínit fakt, že tyto postupy byly členskými státy přijímány a nebyly předmětem sporů či námitek. Z právního hlediska nicméně jednoznačně vyplývá, že EU nemohla bez dalšího zavazovat členské státy navenek a nemohla sama uzavírat mezinárodní smlouvy, které by automaticky zavazovaly členské státy. Hypotéza „*EU měla způsobilost k uzavírání mezinárodních smluv*“ se tedy nepotvrdila.

Věřím, že tato diplomová práce přiblížila mezinárodněprávní subjektivitu EU a jejich projevů před a po přijetí Lisabonské smlouvy a umožnila lepší orientaci už v tak složité a často nepřehledné problematice.

# SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

## PRAMENY

### Tištěné

- Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii. Úř. věst. C 83, 30. března 2010, s. 13-46.
- Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské Unie. Úř. věst. C 83, 30. března 2010, s. 47-200.
- Poradní stanovisko Mezinárodního soudního dvora ve věci Náhrada za újmy způsobené ve službách OSN ze dne 11. dubna 1949, ICJ Reports, s. 174-220.
- Rozhodnutí Rady 2010/427 ze dne 26. července 2010 o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost. Úř. věst. L 201, 3. srpna 2010, s. 30–40.
- Rozsudek ze dne 14. července 1976, *Kramer a další*, 6/76, Recueil, s. 1279.

### Elektronické

- *Konsolidovaná verze Smlouvy o Evropské unii ve znění smlouvy z Nice* [online]. Euroskop.cz [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <[http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva\\_o\\_eu.pdf](http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf)>.
- *Konsolidovaná verze Smlouvy o založení Evropského společenství ve znění smlouvy z Nice* [online]. Euroskop.cz [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <[http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva\\_o\\_es\\_nice.pdf](http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva_o_es_nice.pdf)>.
- *Report on the legal personality of the European Union (2001/2021(INI))* [online]. Europa.eu, 21. listopadu 2001 [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A5-2001-0409+0+DOC+PDF+V0//EN>>.
- *Smlouva o Ústavě pro Evropu* [online]. Europa.eu [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/igcpdf/cs/04/cg00/cg00087-re02.cs04.pdf>>.
- *Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii* [online]. Euroskop.cz [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <[http://www.euroskop.cz/gallery/2/757-smlouva\\_o\\_euratom.pdf](http://www.euroskop.cz/gallery/2/757-smlouva_o_euratom.pdf)>.
- *Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli* [online]. Euroskop.cz [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <[http://www.euroskop.cz/gallery/2/753-smlouva\\_o\\_esuo.pdf](http://www.euroskop.cz/gallery/2/753-smlouva_o_esuo.pdf)>.
- *Working group III (Legal Personality) - Meeting of 26 June 2002* [online]. European-convention.eu.int, 2002 [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <<http://european-convention.eu.int/docs/wd3/1953.pdf>>.

### Internetové zdroje

- GUDBRANDSEN, S.J. *Legal Personality of International Organisations* [online]. Duo.uio.no, 2003 [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/123456789/18865/2304AvhSJG.pdf?sequence=3>>.

- *Právní subjektivita* [online]. Sagit.cz, [cit. 2. března 2013]. Dostupné na <[http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc\\_325.htm#pu](http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_325.htm#pu)>.

## LITERATURA

- AMERASINGHE, Chittharanjan Felix. *Principles of the Institutional Law of International Organizations*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. 572 s.
- BAŇOUCH, Hynek; FEDORKO, Martin (eds). *Mezinárodní organizace*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2001. 254 s.
- BRETHERTON, Charlotte; VOGLER, John. *The European Union as a Global Actor*. Londýn: Routledge, 1999. 316 s.
- CIHELKOVÁ, Eva a kol. Lisabonská smlouva - nový rámec pro mezinárodně právní postavení Evropské unie a její vnější činnosti. *Současná Evropa*, 2010, č. 2, s. 3-22.
- CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C.H. Beck, 2003. 709 s.
- ČEPELKA, Čestmír; ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C.H. Beck, 2008. 840 s.
- DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. Praha: Leges, 2011. 448 s.
- DE BÚRCA, Gráinne; CRAIG, Paul. *EU law: text, cases, and materials*. Oxford: Oxford University Press, 2003. 1241 s.
- DE BÚRCA, Gráinne; CRAIG, Paul. *EU law: text, cases, and materials*. Oxford: Oxford University Press, 2011. 1155 s.
- DE SCHOUTHEETE, Philippe; ANDOURA, Sami. The Legal Personality of the European Union. *Studia Diplomatica*, 2007, roč. 60, č. 1, s. 1-9.
- DEGAN, Vladimír Duro. *Unilateral Act as a Source of Particular International Law*. Finnish Yearbook of International Law, 1994. s. 149-266.
- EECKHOUT, Piet. *External relations of the European Union: legal and constitutional foundations*. Oxford: Oxford University Press, 2004. 490 s.
- FRINTA, Ondřej. *Právnícké osoby*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnícká fakulta v nakl. IFEC, 2008. 176 s.
- HERBOCZKOVÁ, Jana. Mezinárodní právní subjektivita ES/EU a jejich postavení v mezinárodních vztazích. *Jurisprudence*, 2008, č. 2, s. 25-33.
- HILLIER, Tim. *Sourcebook on Public International Law*. Londýn: Routledge-Cavendish, 1998. 920 s.
- CHLAPCOVÁ, Ivana; TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. Právní subjektivita Evropské unie: Význam, vývoj a právní úprava. *ACTA OECONOMICA PRAGENSIA*, 2004, roč. 12, č. 2, s. 88-100.
- KARÁSEK, Tomáš. Problém subjektivity Evropské unie z pohledu Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. *Právník*, 2003, roč. 142, č. 5, s. 433-446.
- KLABBERS, Jan. *An Introduction to International Institutional Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 399 s.
- KLÍMA, Karel a kol. *Evropské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 579 s.

- LEAL-ARCAS, Rafael. *EU Legal Personality in Foreign Policy?* Bepress Legal Series, 2006, Paper 1754. 68 s.
- MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému.* Brno: Nakladatelství Doplněk, 2008. 551 s.
- PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. 174 s.
- POTOČNÝ, Miroslav; ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část.* Praha: C.H. Beck, 2011. 533 s.
- RUFFER, Emil. Sjednávání mezinárodních smluv EU a jejich vnitrostátní účinky. In ZEMÁNEK, Jiří (ed). *Vliv Lisabonské smlouvy na český právní řád: sborník příspěvků z mezinárodní konference.* Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2009, s. 157-170.
- SARI, Aurel. The Conclusion of International Agreements by the European Union in the Context of the ESDP. *International and Comparative Law Quarterly*, 2008, roč. 57, č. 1, s. 53-86.
- SARI, Aurel; WESSEL, Ramses. International Responsibility for EU Military Operations: Finding the EU's Place in the Global Accountability Regime. In VAN VOOREN, Bart (eds). *The EU's Role in Global Governance: The Legal Dimension.* Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 126-141.
- SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné.* Praha: ASPI Publishing, 2006. 417 s.
- SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného.* Praha: Auditorium, 2010. 142 s.
- SLOMANSON, William R. *Fundamental Perspectives on International Law.* Boston: Wadsworth Publishing, 2011. 792 s.
- SVOBODA, Pavel. *Právní problémy tzv. vnějších smluv Evropské unie.* Praha: Univerzita Karlova, 2009. 135 s.
- SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU.* Praha: C.H. Beck, 2010. 244 s.
- SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů Evropské unie.* Praha: Linde Praha, 2007. 318 s.
- SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů Evropské unie.* Praha: Linde, 1999. 266 s.
- SYLLOVÁ, Lenka a kol. *Lisabonská smlouva: komentář.* Praha: C.H. Beck, 2010. 1299 s.
- ŠILHÁNKOVÁ, Lenka. *Právní aspekty členství EU v mezinárodních organizacích: diplomová práce.* Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2011. 41 s.
- ŠIŠKOVÁ a kol. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států.* Praha: Leges, 2012. 284 s.
- ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický a právní rámec evropské integrace.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 452 s.
- ŠTURMA, Pavel (ed). *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica.* Praha: Karolinum, 2011. 108 s.
- TÝČ, Vladimír a kol. *Vybrané otázky působení práva Evropské unie ve sféře českého právního řádu.* Brno: Masarykova Univerzita, 2011. 179 s.

- TÝČ, Vladimír. Postavení mezinárodních smluv v právu ES (EU) a jejich aplikace v členských státech. In KANDALEC, Pavel (ed). *Dny veřejného práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2007, s. 1216-1240.
- TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. Praha: Leges, 2010. 301 s.
- WAISOVÁ, Šárka. *Mezinárodní organizace a režimy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 255 s.
- WEISS, Tomáš. Evropská služba pro vnější činnost a legitimita zahraniční politiky Evropské unie. *Mezinárodní vztahy*, 2012, č. 1, s. 5-21.

## ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá projevy mezinárodněprávní subjektivity ES a EU před přijetím Lisabonské smlouvy a po ní. Hlavním cílem je porovnat projevy mezinárodněprávní subjektivity ES a EU před přijetím Lisabonské smlouvy a po ní. Jedná se o tyto projevy – právo diplomacie a legace, jednostranná opatření, uzavírání mezinárodních smluv, mezinárodněprávní odpovědnost a výsady a imunity. Můžeme říct, že přijetím Lisabonské smlouvy došlo k výraznému zpřehlednění a zjednodušení jednotlivých projevů mezinárodněprávní subjektivity EU. Došlo k vyřešení a vyjasnění několika problematických sporných bodů, které v minulosti EU provázely. Sekundárním cílem práce je ověřit, zdali můžeme mezinárodněprávní subjektivitu EU před přijetím Lisabonské smlouvy implicitně dovodit. Jelikož nebyly naplněny všechny nutné podmínky pro přiznání mezinárodněprávní subjektivity, nelze mezinárodněprávní subjektivitu EU implicitně dovodit. Posledním cílem práce je ověřit hypotézu, zdali EU měla způsobilost k uzavírání mezinárodních smluv. EU sice některé mezinárodní smlouvy, zejména v bývalém třetím pilíři, uzavírala jménem členských států, což bylo ovšem neslučitelné s Prohlášením č. 4 k Amsterdamské smlouvě. V praxi totiž tyto dohody nemohla z praktického hlediska provádět EU, ale pouze členské státy. Přesto byly tyto dohody uzavírány EU bez samotné účasti členských států. Tato praxe byla jednoznačně v rozporu s právní úpravou, konkrétně s tehdejším zněním SEU, stejně tak jako s povahou závazků v dohodách obsažených.

**Klíčová slova:** mezinárodněprávní subjektivita, Evropská unie, Evropské společenství, Lisabonská smlouva, projevy mezinárodněprávní subjektivity

## **ABSTRACT**

This diploma thesis deals with expressions of international legal personality of EC and EU before and after the Treaty of Lisbon came into force. The main aim of the thesis is to compare the expressions of international legal personality of EC and EU before and after adoption of the Treaty of Lisbon. These expressions are – diplomacy and legacy law, unilateral measures, conclusion of international agreements, international liability and privileges and immunities. We can say that the ratification of the Treaty of Lisbon simplified and made the expressions of international legal personality of the EU more transparent. It also helped resolve and clarify several problematic issues which accompanied EU in the past. A secondary aim of this thesis is to verify whether we can implicitly deduce the international legal personality of the EU before the Treaty of Lisbon came into force. Since not all of the necessary conditions for the award of the international legal personality were fulfilled, we cannot deduce the international legal personality of EU implicitly. The final aim of the thesis is to verify the hypothesis whether the EU was legally competent to conclude international agreements. Even though, some of the international agreements, especially in the former third pillar of the EU, were concluded by the EU on behalf of Member States. It was incompatible with Declaration No. 4 of the Amsterdam Treaty. In practice, such agreements were allowed to conclude only by Member States themselves. Nevertheless, these agreements have been concluded by EU without the participation of Member States which was clearly in contradiction with legal principles, specifically with the former wording of the TEU, as well as with the nature of the engagements contained in the agreements.

**Keywords:** international legal personality, the European Union, the European Community, the Treaty of Lisbon, expressions of the international legal personality



## ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Dalibor Kusina
Fakulta:	Právnická fakulta
Katedra:	Katedra mezinárodního práva veřejného
Vedoucí diplomové práce:	Mgr. Pavel Bureš, Ph.D., DEA
Rok obhajoby:	2013
Název práce:	Projevy mezinárodněprávní subjektivity EU před přijetím tzv. Lisabonské smlouvy a po ní
Název práce v angličtině:	Expressions of the international legal personality of the EU before and after adoption of the Treaty of Lisbon.
Anotace práce:	Tato diplomová práce se zabývá projevy mezinárodněprávní subjektivity ES a EU před přijetím Lisabonské smlouvy a po ní. Hlavním cílem je porovnat projevy mezinárodněprávní subjektivity ES a EU před přijetím Lisabonské smlouvy a po ní. Jedná se o tyto projevy – právo diplomacie a legace, jednostranná opatření, uzavírání mezinárodních smluv, mezinárodněprávní odpovědnost a výsady a imunity. Sekundárním cílem práce je ověřit, zdali můžeme mezinárodněprávní subjektivitu EU před přijetím Lisabonské smlouvy implicitně dovodit. Posledním cílem práce je ověřit hypotézu, zdali EU měla způsobilost k uzavírání mezinárodních smluv.
Klíčová slova:	mezinárodněprávní subjektivita, Evropská unie, Evropské společenství, Lisabonská smlouva, projevy mezinárodněprávní subjektivity
Anotace práce v angličtině:	This diploma thesis deals with expressions of international legal personality of EC and EU before and after the Treaty of Lisbon came into force. The main aim of the thesis is to compare the expressions of international legal personality of EC and EU before and after adoption of the Treaty of Lisbon. These expressions are – diplomacy and legacy law, unilateral measures, conclusion of international agreements, international liability and privileges and immunities. A secondary aim of this thesis is to verify whether we can implicitly deduce the international legal personality of the EU before the Treaty of Lisbon came into force. The final aim of the thesis is to verify the hypothesis whether the EU was legally competent to conclude international agreements.
Klíčová slova v angličtině:	international legal personality, the European Union, the European Community, the Treaty of Lisbon, expressions of the international legal personality
Počet titulů použité literatury:	43
Rozsah práce:	81 s.
Počet příloh:	0
Jazyk práce:	čeština